

ΣΤΕΛΙΟΥ Μ/Α ΒΕΡΝΑΔΑΚΗ

**ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Ή ΤΟ
ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ**

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΗ
ΑΘΗΝΑ, ΜΑΡΤΗΣ 2021 μ.χ.χ.
1^η ΕΚΔΟΣΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2016 μ.χ.χ.
ΤΗΛ. ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ 697...**

«Ο πραγματικά ελεύθερος άνθρωπος, αγαπάει
πραγματικά.
Ο άνθρωπος που αγαπάει πραγματικά, είναι
πραγματικά ελεύθερος»
Ηριδανός

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

«Όλοι κάποια στιγμή παρατάνε τη στράτα και οι πιο
τυχεροί βρίσκουνε στρατί»
Σύνθημα γραμμένο σε τοίχο

Το εύδαιμον το ελεύθερον, το δ' ελεύθερον το
εύψυχον.
Ευτυχισμένοι είναι οι ελεύθεροι, ελεύθεροι είναι οι
γενναίοι.
Θουκυδίδης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

-Όλα αυτά που υπάρχουν γύρω σου, η Γη με τις
ομορφιές της, τα βουνά, τα δένδρα, τα ποτάμια, τα
χορτάρια, τα λουλούδια, οι βράχοι, η θάλασσα, ο
ουρανόσ, τα σύννεφα, ο ήλιος, η σελήνη, τα
αστέρια, οι πλανήτες, τα ζουζούνια, τα πουλιά, τα
ζώα, οι άνθρωποι και εσύ, σκέψου να υπάρχουν για
πάντα μαζί με όλα αυτά σε πλήρη αρμονία και εσαεί
ανελίσσόμενος.

-Μα πως; Εγώ θέλω να πάω στον παράδεισο.

-Εκτός ότι δεν σου εξασφαλίζει κανένας ότι υπάρχει
παράδεισος, ακόμα κι αν υπήρχε, εγώ, εδώ θα
ήθελα να ζήσω στη μητέρα Γη.

-Κι όλα αυτά τα στραβά που υπάρχουν στον κόσμο,
οι αδικίες και οι καταπιέσεις;

-Γι' αυτό χρειάζομαι άπειρο χρόνο και πολλούς
συμμάχους για να τα διορθώσω όλα και έτσι να

συνυπάρχουν αρμονικά, οι άνθρωποι, τα ζώα, τα φυτά, τα ανόργανα, η γη, το σύμπαν ολόκερο.

-Όλες οι θεωρίες που εφαρμόστηκαν ανά τους αιώνες σκοπό είχαν να απομακρύνουν τις αδικίες και τελικά στην πράξη δυνάστευσαν περισσότερο τους ανθρώπους.

-Το «ανά τους αιώνες» είναι ανακρίβεια, υπάρχουν πληροφορίες για μια πολύ παλιά εποχή χωρίς ασθένειες, γήρας και θάνατο και που κυριαρχούσε η ομορφιά και το δίκιο. Η εποχή του χρυσού γένους σύμφωνα με τον Ησίοδο. Να σταθούμε όμως στο τώρα και στο εδώ. Πάντα αυτά θα μας απασχολούν.

-Για πες μου τη γνώμη σου.

-Το ωραιότερο που μέχρι στιγμής σκεφτόμαστε και ξέρουμε ότι **αρκεί** κιόλας, είναι όλα να γίνουν με βάση τους δυο συμπαντικούς νόμους, της **αγάπης** και της **ελευθερίας**.

Ως **αγάπη** θεωρούμε να θέλει, να επιδιώκει και να κάνει κανείς πάντα το καλό χωρίς κανένα απολύτως αντάλλαγμα.

Το τι είναι καλό έχει να κάνει με τον **σκοπό** του ανθρώπου που είναι η αέναη ανέλιξή του προς την ατέρμονη τελειότητα. Οτιδήποτε βοηθάει ή δεν εμποδίζει το σκοπό του ανθρώπου είναι το **καλό**.

Ως **ελευθερία** εννοούμε να μην επεμβαίνει κανένας είτε ατομικά είτε ομαδικά στην ελεύθερη βούληση του άλλου.

-Και πως θα ενστερνιστεί την «αγάπη» και την «ελευθερία» η ανθρωπότητα;

-Δεν υπάρχει μαγική συνταγή για αυτό. Ξέρουμε όμως καλά από την εμπειρία μας, ότι οι άνθρωποι ακολουθούνε το δρόμο που έχει το περισσότερο φως. Για την ώρα προτείνω τα εξής:

Εμείς να συμπεριφερόμαστε με αγάπη και ελευθερία. Ο καλύτερος τρόπος για να συμπεριφερθεί κανείς σε οποιαδήποτε περίπτωση είναι με αγάπη και ελευθερία, πρώτα στον εαυτό του, για να έχει το μέτρο να συμπεριφέρεται με αγάπη και ελευθερία και στους άλλους.

Η αγάπη αλληλεπικαλύπτεται με τη λογική και πολλές φορές την υπερκαλύπτει γιατί η λογική στηρίζεται σε αξιώματα που δεν ενθαρρύνουν την διαφορετικότητα, αλλά δέχεται κοινώς παραδεκτά πράγματα και βγάζει σύμφωνα με αυτά το συμπέρασμα. Ενώ αντίθετα η αγάπη λαμβάνει υπόψη της πλήρως την διαφορετικότητα και ιδιαιτερότητα του κάθε ανθρώπου, αλλά και της κάθε στιγμής, με τον **καλύτερο δυνατό τρόπο** και με το **καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα** μακροπρόθεσμα για όλους.

Όταν αυτά εδραιωθούν μέσα μας θα έχουν ένα αντίκτυπο στις σκέψεις μας αρχικά και κατόπιν στις πράξεις μας. Όταν αυτές θα γίνουν αγαποβόλες τότε αυτό θα αρχίσει να μεταδίδεται πρώτα στους γύρω μας και κατόπιν σε όλο τον κόσμο. Η σκέψη και η κουλτούρα μεταδίδονται. Όσο περισσότερο και από όσο περισσότερους εκπέμπονται τόσο γρηγορότερα.

-Μα όλο αυτό θέλει πολύ καιρό.

-Γι' αυτό θέλουμε να γίνουμε ΑΕΙΖΩΟΙ και επειδή αγαπάμε την ΖΩΗ. Ακόμα και οι ΥΑ (Υποψήφιοι Αείζωοι) έχουν άπειρη υπομονή, μηδενική ανυπομονησία και ξέρουν ότι θα κάνουν τον κόσμο γαλήνιο όπως τον ξάστερο ουρανό και ζουμερό όπως την εύφορη Γη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

«Η αυγή του νέου κόσμου είναι τα παιδιά και είναι
τόσο ωραίο το ξημέρωμα».
Ηριδανός

Έτσι άρχισε να ψάχνει ο πάντα ανοιξιάτικος φίλος μας, ο Ηριδανός, έχοντας φτάσει στο σημείο να βρει κάτι που βρίσκουν τα παιδιά. Αυτός εδώ και καιρό δεν ήταν παιδί ή μπορεί και να ήταν σε σχέση με την παντοτινή ζωή.

Κάτι που βρίσκουν οι ερωτευμένοι. Ήταν ερωτευμένος όμως δεν ήταν αυτό το κύριο χαρακτηριστικό του ακόμα.

Κάτι που βρίσκουν οι μισοπάλαβοι. Κι αυτό ήταν, για γιατρούς και οικείους του. Ο ίδιος όμως διαφωνούσε και το αρνιόταν.

Κάτι που βρίσκουν στα σίγουρα οι γενναίοι. Αφού το βρίσκουν οι γενναίοι στα σίγουρα, με γεια τους και χαρά τους.

Οι Έλληνες το λένε ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ.

Ακόμα, η ελευθερία οδηγεί στον έρωτα και στην παιδικότητα.

Αν είναι δε υπέρμετρη, μπορεί να οδηγήσει στιγμιαία και στην παλαβομάρα για να αστερευτούμε και λίγο με τους γιατρούς.

Για την παλαβομάρα και αυτόν που την έχει να πούμε πως πιστεύει ότι, ότι κάνει είναι δίκαιο, σωστό και αληθινό και αυτό του δίνει πολύ χαρά. Στον Σοφό αυτό συμβαίνει πράγματι.

Ελευθερία και Σοφία συνήθως πάνε μαζί και η μία τροφοδοτεί την άλλη.

Μιλάμε πάντα για έννοιες και όχι, για να παίξουμε και λίγο, για ονόματα κοριτσιών ακόμα και ωραίων.

«ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ ΕΣΑΣ ΑΝΑΖΗΤΩ»
 σύνθημα γραμμένο σε τοίχο.

Αφιερωμένο σε όλους τους ανθρώπους

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Για να δούμε αρχικά, τι χρειάζεται για την ελευθερία και που αυταπόδεικτα δίνει την ευδαιμονία όπως γράφει ο Θουκυδίδης.

Μα ακόμα και αυτό, το τι χρειάζεται για την ελευθερία, το λέει πάλι ο ίδιος ο Θουκυδίδης ξεκάθαρα και είναι η **γενναιότητα**.

Θα το επεξεργαστούμε όμως λίγο.

«Δεν ελπίζω τίποτα, δεν φοβούμαι τίποτα, είμαι
 λέφτερος».

Νίκος Καζαντζάκης

Για το «δεν ελπίζω τίποτα» δεν πρέπει κανείς να μπερδευτεί με ανατολίτικες θεωρίες περί επιθυμίας. Ανατολίτικες θεωρίες που δεν έχουν να πουν τίποτα στο φως της Ελληνικής Σκέψης και Φιλοσοφίας και που έχουν τον αντίθετο προορισμό από την ελευθερία. Το «δεν ελπίζω τίποτα», συνοπτικά, θα μπορούσαμε να το βρούμε στην έννοια της αυτάρκειας και στη φιλοσοφία του ΣΟΦΟΥ ΕΠΙΚΟΥΡΟΥ «να θέλουμε τα περισσότερα, όμως να είμαστε ευχαριστημένοι και με αυτά που έχουμε»

ή ίσως που είμαστε. Πιο απλά, αυτό που λέει ένας σύγχρονος φιλόσοφος, ένας άλλος ΣΟΦΟΣ, ο ΑΡΓΥΡΗΣ ΤΣΑΚΑΛΙΑΣ όταν τον ρωτάω που θέλει να πάμε;

«Παντού είναι ωραία»

Ο ΣΟΦΟΣ ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ακόμα, από τα ελάχιστα που μας έχουν σωθεί σε σχέση με αυτά που έγραψε, φαίνεται, ότι προσπάθησε να διώξει το φόβο από τους ανθρώπους φιλοσοφώντας. Τουλάχιστον κάποιους φόβους συγκεκριμένους. Έλεγε για παράδειγμα για τον φόβο του θανάτου ότι ο θάνατος δεν έχει να κάνει σε τίποτα με εμάς. Όταν εμείς ζούμε, δηλαδή υπάρχουμε, ο θάνατος είναι απών. Όταν ο θάνατος έρθει, εμείς παύουμε να υπάρχουμε και έτσι δεν τον καταλαβαίνουμε. Ακόμα για τον πόνο έλεγε ότι αν είναι οξύς, κρατάει λίγο. Αν δεν είναι οξύς, τότε αντέχεται. Δυστυχώς ο ίδιος πέθανε σε οξείς πόνους, τόσο που λέγεται ότι τον έβαλαν σε μια μπανιέρα με νερό. Ζήτησε σαν τελευταία επιθυμία ένα ποτήρι κόκκινο κρασί όπου και του έδωσαν οι φίλοι του στον κήπο. Στον διάσημο για πάντα από τότε που δημιουργήθηκε κήπο του Επίκουρου. Εμείς εδώ τον φόβο θα τον διώξουμε πιο δυναμικά. Θα τον διώξουμε λιγότερο με τη φιλοσοφία και περισσότερο με την ανδρεία μας. Δεν θα στρογγυλέψουμε τον εχθρό. Θα τον χτυπήσουμε κατακέφαλα. Έτσι θέλουμε. Είναι δικαίωμά μας. Είναι δικαίωμά μας να μη φοβόμαστε τίποτα και κανέναν.

Την εποχή που γράφονται αυτές οι σειρές, η Ευρώπη υψώνει φράχτες στα σύνορά της, εναντίον των προσφύγων κυρίως από τον πόλεμο στη Συρία.

Γιατί υψώνει τοίχοι; Γιατί τους φοβάται.

Αν δεν τους φοβότανε θα τους αγκάλιαζε όπως κάνουν στη Λέσβο.

Έτσι κάνουν και πολλοί άνθρωποι, φοβούνται τους άλλους ανθρώπους και υψώνουν τοίχοι και απομονώνονται αν είναι σχετικά καλοί, τους κακιώνουν αν είναι σχετικά αρνητικοί. Αν δεν φοβόντουσαν τον κόσμο θα τον αγαπάγανε. Η ανθρώπινη φύση είναι πανέμορφη.

«Η απουσία φόβου, η ελευθερία, στην πιο αγνή της μορφή δημιουργεί αισθήματα αγάπης και χαράς»
Ηριδανός

Ο ελεύθερος άνθρωπος γροικά την καρδιά του, όσα κατεβάζει η γκλάβα του, η κούτρα του, το μυαλό του. Αν είναι συνετός γροικά και τη φύση. Αφουγκράζεται τη ζωή μέσα του και γύρω του. Γροικώ σημαίνει ακούω, αφουγκράζομαι.

γροικώ* <<ακούω, νιώθω, αισθάνομαι, καταλαβαίνω, εμπιστεύομαι, υπακούω, λαμβάνω υπόψη μου, μυρίζω, οσφραίνομαι>>

* " Κρητικό γλωσσάριο ", Μ.Ι. Ιδομενέως, Βικελαία δημοτική βιβλιοθήκη, Ηράκλειο, 2006

Ο ελεύθερος άνθρωπος δεν φοβάται τίποτα και κανέναν, ούτε κάποια κατάσταση. Ο άνθρωπος με

τη νοημοσύνη του μπορεί να ανταπεξέλθει σε όλες τις καταστάσεις.

Δεν φοβάται θεό ή θεούς, είτε είναι καλοί είτε είναι κακοί, διαόλους, γονείς, «τον άνδρα τους» οι γυναίκες, «τη γυναίκα τους» οι άνδρες, παππούδες, γιαγιάδες, θείους, θείες, αδέρφια, παιδιά, ανίψια, ξαδέλφια, συγγενείς, δασκάλους, γκουρού, παπάδες, ραβίνους, φίλους, γνωστούς, άγνωστους, συμμαθητές, συναδέλφους, ιερατεία, μυστικές ή φανερές οργανώσεις, πολιτικούς, βασιλιάδες, τυράννους, εξουσιαστές, προϊσταμένους, αστυνομικούς, στρατιωτικούς, γιατρούς, δημοσιογράφους, αρρώστιες, δεινά κλπ. Ξέρει ότι μπορεί να ανταπεξέλθει σε όλα. Είναι θαρραλέος, δεν είναι φοβητσιάρης. Επειδή είναι θαρραλέος είναι γι' αυτόν κάτι το φυσικό να αγαπάει πάντα και συνέχεια.

«Ο ελεύθερος άνθρωπος δεν φοβάται να αγαπάει
απόλυτα.

Είναι το μόνο απόλυτο πράγμα που κάνει.
Από την άλλη μεριά, αφού δεν φοβάται τίποτα και
κανέναν, τι άλλο να κάνει;»
Ηριδανός

Να δούμε τι λέει μια θαρραλέα:

ΚΡΕΩΝ

ΟΥΤΟΙ ΠΟΘ' ΟΥΧΘΡΟΣ, ΟΥΔ' ΟΤΑΝ ΘΑΝΗ,
ΦΙΛΟΣ

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

ΟΥΤΟΙ ΣΥΝΕΧΘΕΙΝ, ΑΛΛΑ ΣΥΜΦΙΛΕΙΝ ΕΦΥΝ

ΚΡΕΟΝΤΑΣ

Ποτέ μου εχθρός δε θε νά γίνη φίλος, ούτε κι αφού
πεθάνη

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Εγώ δεν είμαι για να μοιράζομαι έχθρες, αλλ'αγάπη.

ΣΟΦΟΚΛΗ ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΣΤΙΧΟΙ 522-523

Νεοελληνική απόδοση Ι. Γρυπάρη

Ο ελεύθερος άνθρωπος δεν φοβάται ακόμα και το
να μην υπάρχει, που είναι σίγουρο ότι δεν το θέλει
από αγάπη προς τη ζωή.

Εδώ να πούμε ότι η ζωή είναι συσσωρευμένη
αγάπη. Η αγάπη εκφράζεται με ζωή. Η ζωή, πάλι,
εκφράζεται με αγάπη.

Φιλοσοφώντας λίγο σ' αυτό αρκεί να πούμε ότι για
να δημιουργηθεί ζωή χρειάζονται πολύ μεγάλες
ποσότητες φιλότητας (Η φιλότητα, ή αγάπη
σύμφωνα με τον Εμπεδοκλή συνθέτει τον κόσμο και
το νείκος, η έριδα τον αποσυνθέτει). Πιο σύνθετη
είναι η οργανωμένη με ζωή ύπαρξη. Η πλέον
σύνθετη ζωντανή ύπαρξη είναι ο άνθρωπος. Άρα
εμπεριέχει την περισσότερη φιλότητα.

Ο άνθρωπος, ως ελεύθερη οντότητα, μπορεί να
πράξει και καλό και κακό. Όταν βρει τη φύση του,
τον εαυτό του τότε πράττει το καλό.

-Ποια είναι η φύση του;

-Το ότι είναι άνθρωπος. Εξ αυτού και η ανθρωπιά.

«ΑΓΑΠΑ ΓΙΑ ΝΑ ΖΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΖΗΣΕ ΓΙΑ ΝΑ
ΑΓΑΠΑΣ».

Ρητό

Ο ελεύθερος άνθρωπος δεν φοβάται ούτε μήπως συμβεί κάτι που δεν θέλει. Προσέχει, αλλά δεν φοβάται. Όλα αντιμετωπίζονται.

Δεν φοβάται και το να μη λυτρωθεί... (ειδική αναφορά για τους θρησκόληπτους).

Επειδή δεν φοβάται τίποτα, δεν δέχεται κανέναν τύραννο και εξουσιαστή.

Ακόμα και αν αυτός υπήρχε και ήταν ο απόλυτα σοφός και ο απόλυτα καλός, αυτός που οι πολλοί άνθρωποι λένε Θεό.

Ίσως μόνο αν υπήρχε και τον άφηνε ελεύθερο, αυτό θα μπορούσε να το δεχθεί. Τότε δεν θα ήταν τύραννος και εξουσιαστής, απλά πολύ προχωρημένη οντότητα.

Το να ήταν τέλεια αποκλείεται, γιατί τότε θα αποκτούσε πολύ εμπιστοσύνη στον εαυτό της και αυτό, εκτός που από μόνο του είναι λάθος, οδηγεί και σε άλλες λάθος πράξεις, όταν έχει να κάνει κανείς με ελεύθερες οντότητες.

Όταν έχει να κάνει κανείς με ελεύθερες οντότητες, δεν μπορεί να ξέρει πως θα συμπεριφερθούν πάντα και έτσι να τους κάνει πάντα καλό.

Όμως σε βάθος χρόνου μπορεί.

Ούτε δέχεται κανένα λυτρωτή ή ψευτολυτρωτή. Να λυτρωθεί από τι;

Ακόμα για αυτούς που πιάστηκαν στα δίχτυα των θρησκειών επειδή πίστεψαν βαθιά μέσα τους και βλέπουν τα πράγματα με έναν απόλυτο τρόπο,

προτείνουμε πότε, πότε ότι τους ζητάει ο θεός τους να το αρνούνται, ότι ζητάει ο διάολός τους, να το δέχονται.

Έτσι θα φαίνεται ότι περιγελάν τον θεό τους, μα ουσιαστικά, είτε υπάρχει θεός, είτε δεν υπάρχει, γιατί διάολος δεν υπάρχει, θα περιγελάν τον εαυτό τους.

Δίνει και αυτό μια κάποια ελευθερία.

Ακόμα, ο ελεύθερος άνθρωπος μπορεί και βλέπει τη ζωή όπως είναι. Πέρα από προσωπικά φίλτρα ελπίδας για το πώς θα ήθελε να είναι. Πέρα από φόβους που υποτάσσουν τη σκέψη του, να δικαιολογήσει, για παράδειγμα, κάποιους ανθρώπους που σκέφτηκαν ή έπραξαν λάθος. Αυτούς πολλές φορές τους δικαιολογούν κάποιοι νομίζοντας ότι το κάνουν από αγάπη. Πρόκειται για ψευτοαγάπη και συγκαλυμμένο φόβο. Ο ελεύθερος άνθρωπος ΑΓΑΠΑΕΙ το ΔΙΚΙΟ.

Αυτό όμως σε καμιά περίπτωση δεν τον κάνει αυστηρό αφού βάση της ζωής του είναι η αγάπη με όλες τις αρετές που πηγάζουν από αυτή. Όμως δεν είναι και παθητικός. Πράττει και με τη νοημοσύνη του βρίσκει λύσεις. Όπως για παράδειγμα να τους δώσει να καταλάβουν το λάθος τους έτσι ώστε να το διορθώσουν αν διορθώνεται, αν όχι να μην το ξανακάνουν.

Δεν θεωρεί τον εαυτό του αλάνθαστο, όμως σίγουρα μαθαίνει. Χωρίς ενοχές. Είναι αυτός που είναι.

Η πραγματική αιτία των όποιων λαθών του, είναι αδιόρατη στους πολλούς. Είναι συνήθως κάποιες

ανεπαίσθητες παραλείψεις, κάποιες δυσαρμονίες ακόμα στη σκέψη του.

Σε πολλούς από αυτούς τους αρέσει επίσης να διδάσκουν, αν και ξέρουν ότι «ο πραγματικός δάσκαλος είναι η ίδια η εμπειρία της ζωής».

(Σωκράτης, στο «ο δρόμος του ειρηνικού πολεμιστή» του Νταν Μίλμαν σελ.29)

Ο άνθρωπος όμως, συμμετέχει σε αυτή την εμπειρία και αλληλεπιδρά με τους άλλους ανθρώπους, τα ζώα, τα φυτά, τα ανόργανα ως δυναμικός ζωντανός οργανισμός.

Επηρεάζει περισσότερο τις άλλες μορφές ζωής και τα ανόργανα, ως πρωτοπόρα οντότητα, από ότι επηρεάζεται από αυτές και αυτά. Μεταξύ των ανθρώπων δε, ισχύει το ίδιο. Οι πιο πρωτοπόροι, επηρεάζουν περισσότερο τους άλλους, από ότι επηρεάζονται από αυτούς.

Αυτά τα γνωρίσματα μας δίνουν τη βεβαιότητα ότι μόνο ελεύθεροι άνθρωποι μπορούν να κάνουν τον κόσμο πανέμορφο, αλλά και πάλι να μπορούσε να γίνει πανέμορφος ο κόσμος χωρίς ελευθερία, θα ήταν ένας κόσμος μισός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

«Καλός είναι ο άνθρωπος που όταν ελευθερωθεί
δεν γίνει τέρας».
Ηριδανός

Η ΖΩΗ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΦΩΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΧΕΙ ΚΑΝΕΙΣ ΠΟΛΥ ΣΚΟΤΑΔΙ ΓΙΑ ΝΑ ΑΠΟΦΑΣΙΣΕΙ ΝΑ ΑΦΑΙΡΕΣΕΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΖΩΗ ΓΙΑ ΟΣΟ ΔΙΚΑΙΟΣ ΚΑΙ ΑΝ ΦΑΙΝΕΤΑΙ Ο ΛΟΓΟΣ. ΑΜΑ ΕΧΕΙ ΦΩΣ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΘΑ ΒΡΕΙ ΦΩΤΕΙΝΗ ΛΥΣΗ

ΣΕ ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ, ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΑΣΗΣ ΦΥΣΕΩΣ ΑΓΩΝΙΣΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΜΟΡΦΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΓΩΝΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΕΥΓΕΝΕΙΑ, ΧΑΡΑ, ΕΡΩΤΑ, ΑΓΑΛΙΑΣΗ, ΕΙΡΗΝΗ, ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΙ ΓΙΑ ΟΛΑ ΤΑ ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΠΟΥ ΘΕΛΟΥΝ ΝΑ ΕΧΕΙ Ο ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΣ ΚΟΣΜΟΣ, ΔΗΛΑΔΗ ΑΥΤΑ ΠΟΥ ΞΕΡΟΥΝ ΚΑΛΑ, ΓΙΑΤΙ ΑΝ ΑΓΩΝΙΣΤΟΥΝ ΣΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΑΥΤΩΝ ΠΟΥ ΞΕΡΕΙ ΚΑΛΑ Ο ΑΠΕΡΧΟΜΕΝΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ (ΘΑΝΑΤΟ, ΟΠΛΑ, ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ) ΕΙΝΑΙ ΣΙΓΟΥΡΟ ΟΤΙ ΘΑ ΧΑΣΟΥΝ. ΔΕΝ ΠΡΟΚΑΛΕΙΣ ΕΝΑΝ ΜΑΧΑΙΡΟΒΓΑΛΤΗ ΣΤΟ ΜΑΧΑΙΡΙ ΓΙΑΤΙ ΑΚΟΜΑ ΚΑΙ ΑΝ ΤΟΝ ΚΕΡΔΙΣΕΙΣ, ΠΡΑΓΜΑ ΑΠΙΘΑΝΟ ΑΦΟΥ ΕΙΝΑΙ ΜΑΧΑΙΡΟΒΓΑΛΤΗΣ, ΘΑ ΕΧΕΙΣ ΓΙΝΕΙ ΜΑΧΑΙΡΟΒΓΑΛΤΗΣ ΕΣΥ.

Ακόμα αν κάποιοι από απατηλή ελευθερία θέλουν να εξουσιάζουν και να δυναστεύουν τους άλλους, κάτι φοβούνται. Γι' αυτό θέλουν να πράξουν έτσι. Άρα δεν είναι ελεύθεροι. Πάντα θα φοβούνται τουλάχιστον μην βρεθεί κάποιος άλλος που σκέφτεται σαν αυτούς και τους κάνει ότι κάνουν. Η πλήρης απουσία φόβου, δημιουργεί μόνο ανώτερα συναισθήματα και πράξεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Ένα καλοκαιρινό ηλιόλουστο μεσημεράκι υπό την σκιά ενός δρυ εκφράστηκε μία ερώτηση που για την τότε κατανόησή τους ήταν επαναστατική.

Γιατί αυτά τα ωραία πράγματα που νιώθουμε, να θέλουμε να αγκαλιάσουμε όλο τον κόσμο, να τον φιλήσουμε και να του πούμε ότι τον αγαπάμε, τα νιώθουμε μόνο κάποιες στιγμές και όχι συνέχεια;

Δόθηκαν πολλές απαντήσεις:

-Είμαστε άνθρωποι και οι άνθρωποι πότε νιώθουν ευχάριστα, πότε δυσάρεστα.

-Μα οι άνθρωποι δεν έχουν όρια. Γιατί να τους βάλουμε εμείς. Σίγουρα μπορούμε να αισθανόμαστε πάντα ευχάριστα.

-Δεν μας αφήνουν οι άλλοι.

-Άμα οι άλλοι είναι τόσο δυνατοί να μπορούν να μας κάνουν να αισθανόμαστε δυσάρεστα, με γεια τους με χαρά τους. Δεν αρκεί μόνο να είμαστε καλοί.

Πρέπει να γίνουμε και δυνατοί.

-Ο κόσμος μας δεν είναι ιδανικός και άρα δεν μπορούμε να νιώθουμε και εμείς ιδανικά.

-Σε αυτό το μη ιδανικό κόσμο, μπορούμε να πράττουμε εμείς όμορφα και ας μη φαίνεται πάντα για όλους αυτό. Αλλά αν είναι πραγματικά όμορφα μακροπρόθεσμα θα είναι καλό για όλους. Ποιος σας είπε ότι αν οι άλλοι δεν πράττουν ιδανικά ότι δεν μπορούμε εμείς μέσα στην όλη κατάσταση που δημιουργείται να πράξουμε ιδανικά, ή έστω όμορφα. Το μόνο που χρειάζεται είναι απέραντη

αγάπη για το δίκιο και συνάμα απέραντη καλοσύνη για δίκαιους και άδικους. Αν για παράδειγμα ένας δεν πράττει δίκαια δεν τον τιμωρείς, αλλά του μαθαίνεις να πράττει δίκαια και συνάμα με καλοσύνη.

-Πως;

-Μα με το παράδειγμά σου.

-Πολλοί όταν τους συμπεριφέρεται κανείς με καλοσύνη καβαλάνε το καλάμι και ζητάνε ακόμα περισσότερα.

-Όταν ένας άνθρωπος αγαπάει τον πλησίον του όσο τον εαυτό του, όπως είπε ο Σοφός Επίκουρος και το αιτιολόγησε κιόλας, βρίσκει τον τρόπο.

-Πως το αιτιολόγησε;

-Είπε ότι αν αγαπάς περισσότερο τον πλησίον σου, δεν αγαπάς αρκετά τον εαυτό σου.

Αν αγαπάς περισσότερο τον εαυτό σου δεν αγαπάς αρκετά τον πλησίον σου.

Για να συνεχίσω ένας τέτοιος άνθρωπος μπορεί να κάνει πολλά. Η φύση τον κάνει μαθητή για όσα δεν ξέρει και δάσκαλο για όσα ξέρει. Έχει μάθει ότι η ζωή είναι και σχολείο και εναρμονιζόμενος με τη ζωή μαθαίνει παρατηρώντας και διδάσκει πράττοντας όπως πράττει και η ζωή.

-Μα η ζωή πολλές φορές είναι σκληρή.

-Μόνο όταν θέλει πολύ να μας διδάξει κάτι και μόνο αν την παίρνει κανείς στα σοβαρά.

Πάντα έχει και απέραντη καλοσύνη.

Εδώ να πούμε ότι δεν υπάρχει καλύτερος δάσκαλος, σε γενικές γραμμές, για τη ζωή, από την ίδια τη ζωή, όμως η ιδιαιτερότητα του κάθε ανθρώπου χρειάζεται, πολλές φορές και κάτι πιο εξατομικευμένο, κάτι ειδικά γι αυτόν.

Εδώ επεμβαίνει ο άνθρωπος που με απέραντη αγάπη και ελευθερία για τον εαυτό του, τους άλλους ανθρώπους, τα ζώα, τα φυτά και τα ανόργανα αποκτάει νοημοσύνη που του επιτρέπει να επέμβει καίρια και να διδάξει εξατομικευμένα.

Εξατομικευμένα, δηλαδή ανάλογα με την ατομικότητα, ιδιαιτερότητα και του βαθμού κατανόησης την κάθε στιγμή, του διδασκόμενου. Το πανέμορφο είναι ότι πάντα πρέπει να κάνει κάτι και ο διδασκόμενος. Έτσι ο σωστός δάσκαλος δεν γίνεται ποτέ αλαζονικός και ο διδασκόμενος αποκτάει ένα είδος αυτοεκτίμησης. Το ωραίο είναι όλα αυτά να γίνονται αδιόρατα, για λιγότερη αλαζονεία και περισσότερη αυτοεκτίμηση και γίνονται έτσι. Όμως το ιδιαίτερο του κάθε ανθρώπου, μέσα από την ιδιαιτερότητα της δικής του ζωής, χρειάζεται πολλές φορές το τυπικό δασκάλου μαθητή για να ξεκολλήσει. Εξάλλου τα τυραννικά καθεστώτα όταν διαβάζονται σωστά πέφτουν και οδηγούν στην δημοκρατία. Ποιος είπε ότι ο δρόμος είναι πάντα εύκολος. Δεν μας ενδιαφέρει αν κάτι είναι εύκολο ή δύσκολο. Αυτό που μας ενδιαφέρει και μας νοιάζει είναι αν τραβάμε για τα ωραία και από πολλά ωραία το ωραιότερο.

«ΥΒΡΙΣ ΦΥΤΕΥΕΙ ΤΥΡΑΝΝΟΝ
 ΥΒΡΙΣ, ΕΙ ΠΟΛΛΩΝ ΥΠΕΡΠΛΗΣΘΗ ΜΑΤΑΝ,
 Α ΜΗ ΄ΠΙΚΑΙΡΑ ΜΗΔΕ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ,
 ΑΚΡΟΤΑΤΟΝ ΕΙΣΑΝΑΒΑΣ΄
 ΑΙΠΟΣ ΑΠΟΤΟΜΟΝ ΩΡΟΥΣΕΝ ΕΙΣ ΑΝΑΓΚΑΝ,
 ΕΝΘ΄ ΟΥ ΠΟΔΙ ΧΡΗΣΙΜΩ
 ΧΡΗΤΑΙ.

ΟΙΔΙΠΟΥΣ ΤΥΡΑΝΝΟΣ ΣΟΦΟΚΛΗ ΣΤΙΧΟΙ 873-879

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΗ Ι. ΓΡΥΠΑΡΗ

Η ύβρις (έπαρση, υπεροψία, αλαζονεία) γεννάει τον τύραννο,

η ύβρις, που αν μάταια παραφορτωθή
με πολλά που θε να' ναι

παράκαιρα κι ασύφερτα, σα θενά φτάση πια
στην πιο ψηλή κορφή, θα πέση
μες στον ορθόγκρεμνο όλεθρο
απ' όπου δεν τον ωφελεί το πόδι ναβγη.

Και συνεχίζει...

-Από την άλλη μεριά τώρα, ισχυρίζομαι ότι το φυσικό μας είναι να αισθανόμαστε πανέμορφα συνέχεια και όχι κάποιες μόνο στιγμές.

-Τα παραλές.

-Το μυστικό το ξέρουμε από παιδιά. Το έχουν βρει τα παιδιά και ειδικά τα παιδιά που δεν έχει θολώσει το μυαλό τους ο απερχόμενος πολιτισμός. Φαίνεται ότι είναι κάποιο μίγμα ξεγνοιασιάς, ελευθερίας και καθάριας, αγνής, άδολης σκέψης. Ένα μίγμα αγάπης και ελευθερίας.

-Και οι ερωτευμένοι το ξέρουν. Επειδή αγαπάνε περίσσεια αποκτάνε και ελευθερία.

-Ή ίσως επειδή έχουν περίσσεια ελευθερία κάποιοι, μπορούν και αγαπάνε περίσσεια. Μπορούν και είναι ερωτευμένοι.

Όταν διώξει κανείς όλο το σκοτάδι που έχει μέσα του τότε νιώθει μόνο χαρά. Ότι κι αν συμβαίνει το βιώνει με χαρά, με μια αίσθηση σιγουριάς και

αισιοδοξίας για το τελικό αποτέλεσμα. Χαίρεται που νιώθει, είναι ζωντανός και αγαπάει. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν αγωνίζεται για να νικάει το καλό. Αγωνίζεται πάντα για να νικάει το καλό και αγωνίζεται ανυποχώρητα και με ευγένεια. Έχει γίνει δυνατός. Αυτή είναι η συνεχής άσκηση της αρετής που δίδει απέραντη χαρά στους ανθρώπους.

Ο άνθρωπος είναι πάντα χαρούμενος όταν είναι πλήρης από αγάπη.

Έτσι όταν τον ρωτάνε τι ελπίζει, που θέλει να πάει; Τραγουδάει:

«Όλα είναι εντάξει κι αγάπη μου είναι πλάι κι όταν γελάει ο κόσμος μου γελά»

«Ας το τ' αμάξι μονάχο να κυλάει και όπου και αν πάει για μένα είναι χαρά»

«Ας' την ρόδα να γυρίζει μια τρελή χαρά με πλημμυρίζει και με κυβερνά»

Για να είναι πλήρης από αγάπη είναι αναγκαίο να μη φοβάται τίποτα και κανέναν. Το άλλο που χρειάζεται είναι να εναρμονιστεί με τη φύση συμπεριλαμβανομένου τους ανθρώπους. Να βρει τον εαυτό του. Να είναι ο εαυτός του. Χρειάζονται και τα δύο. Τα δύο αυτά αρκούν.

Αχώριστος σύντροφός του σε αυτό είναι η αλήθεια, να είναι αληθινός. Αν δεν είναι αληθινός θα ψάχνει πάντα τρόπο να συμπεριφερθεί ανάλογο με το ψέμα που θέλει να περάσει στους άλλους και στον εαυτό του. Μια τέτοια συμπεριφορά είναι ψεύτικη και σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να είναι αρμονική με την φύση, τους άλλους ανθρώπους και τον εαυτό του. Εκτός αυτού το να είναι κανείς ψεύτικος σημαίνει ότι φοβάται να είναι αληθινός.

Συνήθως λέει ψέματα κανείς, επειδή φοβάται να πει την αλήθεια.

Βοηθός επίσης για την **πολύ αρχή αλλά πέρα ως πέρα αναγκαίως**, είναι η φιλοσοφία που εκφράζεται στις παρακάτω πέντε σειρές.

«Υπάρχουν δύο τύποι ανθρώπων. Ο ένας είναι πολύ ευτυχισμένος και ο άλλος πολύ δυστυχισμένος. Η βασική διαφορά ανάμεσά τους είναι πως ο ένας αγαπά την ομορφιά του κόσμου κι ο άλλος μισεί την ασχήμια του»

T. Drerer

Να βλέπει και να παρατηρεί δηλαδή κανείς και να αγαπά τα όμορφα πράγματα της ζωής.

Μετάπειτα θα μπορεί να τα βλέπει όλα ατάραχος μεν, πράττοντας δε και το άσχημο να το κάνει ωραίο και επειδή δεν θα κρίνει τους άλλους θα μπορεί να τα βλέπει όλα ξεκάθαρα.

Ακόμα ο Νίκος Καζαντζάκης, σε ένα του βιβλίο, το “ο Χριστός ξανασταυρώνεται”, χαρακτηρίζει τη λογική αγέλαστη και συμφεροντολόγα. Τη λογική κατά την γνώμη μου, πρέπει να τη βλέπουμε ως ένα εργαλείο, που εκφράζει με λόγο κατανοητό για τους άλλους ανθρώπους, αυτά που νιώθουμε μέσα μας. Από κοσμοθεώρηση μέχρι συναισθήματα και μέχρι πάντα να τα καταλάβουν αρχικά και κατόπιν να τα νοιώσουν και οι άλλοι. **Όχι για να μας πει**

Ποιοι είμαστε. Όταν τα νοιώσουν αρκούν πολύ λίγες λέξεις ή και μόνο κοιτάγματα. Το τραγικό είναι ότι το ποιοι είμαστε ή ποιοι μπορούμε να γίνουμε, έτσι το ψάχνουμε. Ο δρόμος είναι η αγάπη. Με την αγάπη τα βρίσκει κανείς όλα. Στην πιο αγνή της μορφή ακόμα και την ελευθερία. Για τον εαυτό και για τους άλλους.

Κάποιος που εκφράζεται με πίνακες ζωγραφικής ή με μουσική του αρκεί η στοιχειώδης λογική για να εκφράσει αυτά που νιώθει. Η τέχνη μπορεί να εκφράσει ένα μέρος της ζωής, δεν είναι ζωή. Έτσι είναι και τα λόγια ακόμα κι αν μια γλώσσα είναι τόσο απaráμιλλη όσο η αρχαία ελληνική και που συνεχώς θα μπορούσε να εμπλουτίζεται γιατί η λογική από μόνη της έχει το όριο ότι είναι ένας τρόπος έκφρασης. Ένας τρόπος κατανόησης της πραγματικότητας. Από την άλλη μεριά πάλι, η λογική ως επιστημονικό εργαλείο, βασίζεται σε αξιώματα όπως τα διατύπωσε ο Αριστοτέλης και που ήταν ξεπερασμένα ήδη πριν γεννηθούν τουλάχιστον από τον Ηράκλειτο. Για τον σύγχρονο κόσμο η επιστήμη με βάση τα ίδια της τα αξιώματα, τα αξιώματα της λογικής του Αριστοτέλη έφθασε στο σημείο να τα αναιρέσει με την κβαντομηχανική. Θα σας το εξηγήσω λιγάκι αυτό και για ότι δυσκολεύεστε να καταλάβετε προχωρήστε απλά παρακάτω.

Στα μαθηματικά, ένα σύστημα αξιωμάτων, που χρησιμοποιείται για τη θεμελίωση ενός κλάδου, η λογική του απαιτεί να πληρεί τρεις συνθήκες, τα αξιώματα του συστήματος:

(1) Συνέπεια, δηλαδή να στερούνται αντιφάσεων (δεν είναι δυνατόν, με χρήση των αξιωμάτων, να αποδειχθούν δύο προτάσεις που αντιφάσκουν),
 (2) Πληρότητα, να πληρούν το σύστημα (δηλαδή, κάθε θεώρημα του κλάδου, που θέλουμε να θεμελιώσουμε αξιωματικά, να μπορεί να προκύψει ως συνέπεια των αξιωμάτων του συστήματος, και
 (3) πρέπει να είναι ανεξάρτητα (δηλαδή, κανένα από αυτά τα αξιώματα δεν πρέπει να είναι συνέπεια των υπολοίπων και συνεπώς να αποδεικνύεται ως θεώρημα).

Σύμφωνα με το αξίωμα (1) του συστήματος, στη φύση όμως πια και όχι στην θεμελίωση ενός μαθηματικού κλάδου, ένα για παράδειγμα ηλεκτρόνιο, δεν μπορεί και να είναι σώμα και να μην είναι γιατί αυτό αντιφάσκει.

Όμως ξέρουμε πια από την κβαντομηχανική ότι ένα ηλεκτρόνιο συμπεριφέρεται πότε ως σώμα και πότε ως κύμα, άρα μπορεί και να είναι και να μην είναι σώμα ή αν προτιμάτε να είναι και να μην είναι κύμα. Είναι η λεγόμενη δυϊκή του φύση.

Είναι σώμα-κύμα.

Από αυτό συμπεραίνουμε ότι σε αυτό το σημείο ο κόσμος μας είναι πιο αφηρημένος, γενικότερος, ευρύτερος της λογικής ενός μαθηματικού κλάδου. Για να καταλάβετε πόσο αφηρημένος, γενικός και ευρύς μπορεί να είναι ένας μαθηματικός κλάδος να πούμε ότι ο κόσμος μας, μας φαίνεται ότι είναι τετραδιάστατος. Οι τρεις διαστάσεις του χώρου και η μία του χρόνου.

Ίσως πάλι με έξι διαστάσεις αν πούμε ότι και ο χρόνος έχει τρεις διαστάσεις παρελθόν, παρόν και μέλλον. Άλλες θεωρίες των φυσικών μιλάνε για

καμιά δεκαριά ή και λίγο περισσότερες διαστάσεις του κόσμου μας που δεν μπορούμε να αντιληφθούμε με τα αισθητήρια μας όργανα. Όλες αυτές οι διαστάσεις περιγράφονται στα μαθηματικά με διανύσματα αντίστοιχα ίσων διαστάσεων, $(1, 2, 3, \dots, 10)$ για τις δέκα διαστάσεις. Στα μαθηματικά όμως μπορούμε πολύ εύκολα να μιλάμε για διανύσματα που έχουν n διαστάσεις, όπου n οποιοσδήποτε φυσικός αριθμός οσοδήποτε μεγάλος.

Φυσικοί αριθμοί είναι αυτοί που αποτυπώνουν σε πλήθος ότι υπάρχει στην φύση, $(0, 1, 2, 3, \dots)$

Υπάρχουν ακόμα και απειροδιάστατα διανύσματα, ακόμα και μη αριθμήσιμα.

Να πω ότι τα αριθμήσιμα σύνολα είτε πεπερασμένα είτε άπειρα είναι αυτά που σε όλα τα στοιχεία τους μπορούμε να αντιστοιχήσουμε αμφιμονοσήμαντα, έναν φυσικό αριθμό $(0, 1, 2, 3, \dots, n, n+1, \dots)$.

Στα μαθηματικά, για τα άπειρα αριθμήσιμα σύνολα, αυτό σημαίνει να υπάρχει συνάρτηση ένα προς ένα και επί από το ένα σύνολο στο άλλο, όταν το ένα από τα δύο σύνολα είναι το σύνολο των φυσικών αριθμών N ή γενικά άλλο σύνολο με τον ίδιο πληθικό αριθμό με το N .

Υπάρχουν σύνολα ακόμα πιο πολυπληθέστερα και επίσης άπειρα, που είναι μη αριθμήσιμα.

Για να δείτε πόσο μακριά μπορεί να πάει αυτό να πούμε ότι υπάρχουν και σύνολα μη αριθμήσιμα που εμπεριέχουν μη αριθμήσιμα σύνολα και που μπορούν να περιέχουν άλλα μη αριθμήσιμα σύνολα. Και πάει λέγοντας.

Έτσι για να πάρετε μία ιδέα για την ευρύτητα ενός μαθηματικού κλάδου και που στο θέμα με το

αξίωμα (1) της συνέπειας του συστήματος, είναι ευρύτερος ο φυσικός κόσμος μας. Είναι δηλαδή ο κόσμος μας “ασυνεπής” για να γελάσουμε και λίγο. Πάραυτα σε καμία περίπτωση δεν σας λέω να είστε παράλογοι αλλά μόνο να εμπιστευόσαστε αυτό που νιώθετε.

Αυτό που **εσείς** νιώθετε.

Ένα μέρος καταλαβαίνουμε του γνώθι σ’ εαυτόν ότι ο άνθρωπος είναι δυνάμει θεός.

Αυτό που απευθύνεται για να το καταλάβει το λογικό μας.

Μη φοβάστε να νιώθετε.

Ακόμα κι αν κάνετε λάθος, αγάλι, αγάλι θα μάθετε.

Έχει και αυτό μια λογική.

Ακόμα πολλοί εξετάζουν με την λογική τους γιατί είναι χαρούμενοι ή λυπημένοι ή ακόμα και θυμωμένοι. Κάνουν πάντα συνειρμούς τι τους κάνει να αισθάνονται έτσι από τον εξωτερικό κόσμο, τους φίλους, τους γνωστούς και το περιβάλλον, για να το αναζητήνε ή να το αποφεύγουν. Ένα άλλο πράγμα που πρέπει να σκεφτούν είναι ότι ο εαυτός νοιώθει και μπορεί να νοιώθει με έναν τρόπο πέρα από τη λογική των υπολογισμών.

Είναι πιο ωραίο να νοιώθει κανείς ερωτευμένος, ακηδεμόνευτος, ελεύθερος και αστείος.

Μπορεί ο άνθρωπος ακόμα κι αν ο διάολος, ο ίδιος, έρθει μπροστά του, αυτός να είναι γελαστός και να κάνει πιο πολλές διαολιές από αυτόν.

Πολλοί άνθρωποι προσπαθούν να κατανοήσουν τους άλλους ανθρώπους, χωρίς να προσπαθούν να κατανοήσουν τον εαυτό τους. Αυτό είναι ύβρις προς

τον εαυτό, αφού είναι ο μόνος που έχουμε, που είμαστε κύριοί του.

Υπάρχουν όμως και χειρότερα.

Πολλοί προσπαθούν να κατανοήσουν υπαρκτό ή ανύπαρκτο θεό.

Είμαστε άνθρωποι και ενδιαφερόμαστε για τους ανθρώπους.

Οι θεοί δεν έχουν την ανάγκη μας.

Μα, άμα χρειαστεί να διδάξουμε, σε μερικούς από αυτούς, να μην εξουσιάζουν, θα το κάνουμε γελώντας και παίζοντας.

Είμαστε άνθρωποι μαθές.

Όσοι έχουν δει ή έχουν νιώσει καλοσυνάτες, πιθανόν αθάνατες οντότητες και το έχουν καταλάβει με γεια τους με χαρά τους. Για όσους όχι ακόμα έχω να πω ότι είναι ωραίο τους θεούς να τους βλέπει κανείς στο πλαίσιο που είμαστε εμείς οι άνθρωποι, δηλαδή ανθρώπινους. Ότι γελάνε, τραγουδάνε, χαίρονται την αθάνατη ζωή τους, καμιά φορά θυμώνουν, ερωτεύονται, κατουράνε, κοιμούνται, ονειρεύονται. Όχι ως κάτι το εξωπραγματικό. Ίσως να καταλαβαίνουμε ότι έχουν νοημοσύνη υψηλότερη από το συνηθισμένο ή καλύτερα ότι λειτουργούν τον εγκέφαλό τους διαφορετικά, στην πληρότητά του, από το συνηθισμένο, άλλα για όλα τα πράγματα, είναι ωραίο, το μέτρο να είναι ο άνθρωπος, όπως έλεγαν και οι αρχαίοι Έλληνες σοφιστές.

Οι θεωρίες για πανυπερτέλειους θεούς, πετρωμένα και όλα διευθετημένα, είναι αντιανθρώπινες και υποτάσσουν την ανθρώπινη σκέψη.

Ο Ηράκλειτος λέει σε ένα απόφθεγμα του που κάνει εντύπωση:

”άθάνατοι θνητοί, θνητοί άθάνατοι, ζώντες τὸν
ἐκείνων θάνατον, τὸν δὲ ἐκείνων βίον τεθνεῶτες”
ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ

Νεοελληνική απόδοση

“Οι αθάνατοι είναι θνητοί και οι θνητοί αθάνατοι·
αυτοί ζουν από το θάνατο εκείνων κι εκείνοι
πεθαίνουν από τη ζωή αυτών”.

Ακόμα ο Σοφός Δημόκριτος ο γελασίνος, που πέθανε σε βαθύ γήρας, λέει ότι οι θεοί είναι δύσφθαρτοι όχι όμως άφθαρτοι. Για αυτό και πιο πριν αναφέρω πιθανόν αθάνατες οντότητες.

ΣΕΞΤΟΣ ΕΜΠΕΙΡΙΚΟΣ ΜΑΘ. ΙΧ 19.

“ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ ΔΕ ΕΙΔΩΛΑ ΤΙΝΑ ΦΗΣΙΝ
ΕΜΠΕΛΑΖΕΙΝ ΤΟΙΣ ΑΝΘΡΩΠΟΙΣ ΚΑΙ ΤΟΥΤΩΝ
ΤΑ ΜΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΓΑΘΟΠΟΙΑ ΤΑ ΔΕ ΚΑΚΟΠΟΙΑ·
ΕΝΘΕΝ ΚΑΙ ΕΥΧΕΤΟ ΕΥΛΟΓΧΩΝ ΤΥΧΕΙΝ
ΕΙΔΩΛΩΝ. ΕΙΝΑ ΔΕ ΤΑΥΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΤΕ ΚΑΙ
ΥΠΕΡΦΥΗ ΚΑΙ ΔΥΣΦΘΑΡΤΑ ΜΕΝ, ΟΥΚ
ΑΦΘΑΡΤΑ ΔΕ, ΠΡΟΣΗΜΑΙΝΕΙΝ ΤΕ ΤΑ
ΜΕΛΛΟΝΤΑ ΤΟΙΣ ΑΝΘΡΩΠΟΙΣ ΘΕΩΡΟΥΜΕΝΑ
ΚΑΙ ΦΩΝΑΣ ΑΦΙΕΝΤΑ. ΟΘΕΝ ΤΟΥΤΩΝ ΑΥΤΩΝ
ΦΑΝΤΑΣΙΑΝ ΛΑΒΟΝΤΕΣ ΟΙ ΠΑΛΑΙΟΙ
ΥΠΕΝΟΗΣΑΝ ΕΙΝΑΙ ΘΕΟΝ, ΜΗΔΕΝΟΣ ΑΛΛΟΥ
ΠΑΡΑ ΤΑΥΤΑ ΟΝΤΟΣ ΘΕΟΥ ΤΟΥ ΑΦΘΑΡΤΟΝ
ΦΥΣΙΝ ΕΧΟΝΤΟΣ”.

Νεοελληνική απόδοση

“Ο Δημόκριτος υποστηρίζει ότι κάποια είδωλα πλησιάζουν τους ανθρώπους και από αυτά άλλα είναι αγαθοποιά και άλλα κακοποιά. Για τον λόγο αυτόν ευχόταν να του τύχουν είδωλα ευεργετικά. Τα είδωλα αυτά είναι μεγάλα, υπερφυσικά και δύσφθαρτα άλλα πάντως όχι άφθαρτα και προαναγγέλλουν στους ανθρώπους τα μελλούμενα με την εμφάνισή τους και με τις φωνές που βγάζουν. Από τούτο, όταν οι παλαιοί αντιλήφθηκαν αυτά τα φαινόμενα, υπέθεσαν ότι υπάρχει θεός, ενώ, εκτός από αυτά τα όντα, δεν υπάρχει άλλος θεός με άφθαρτη φύση”.

Να πω όμως ότι μου φαίνεται πολύ δύσκολο σκεπτόμενος τον Δημόκριτο που λέει ότι οι θεοί δεν έχουν φύση άφθαρτη, για οντότητες τόσο προηγμένες όσο φαίνεται ότι ήταν οι τιτάνες και οι θεοί της Ελληνικής μυθολογίας, να μην έχουν αντιμετωπίσει με επιτυχία στο πολλά χρόνια απώτατο παρελθόν την φθορά, δηλαδή το γήρας και τελικά τον θάνατο. Για αυτό λεγόντουσαν και λέγονται ως τις μέρες μας και αθάνατοι. Αθάνατοι που ακόμα περισσότερο δεν μπορούν να πεθάνουν με τίποτα και με κανένα τρόπο. Πιο πιθανόν όμως, από την Ελληνική Μυθολογία και ειδικότερα τον Ησίοδο, μου φαίνεται ότι η φύση των θεών εξ αρχής να ήταν άφθαρτη. Σίγουρα κάποτε ακόμα και ο άνθρωπος θα καταφέρει να αντιμετωπίσει με πλήρη επιτυχία την οποιαδήποτε ασθένεια, το γήρας και τον θάνατο και γνώμη μου είναι ότι ο καιρός αυτός δεν θα απέχει και πολύ από τον καιρό της γενιάς μας. Στις μέρες μας τώρα φανερά, ο ανθρώπινος

οργανισμός είναι με όρια αυτοεπισκευαζόμενος και με τα χρόνια φθίνει.

Να πω όμως ακόμα, ότι σε αντίθεση με το σήμερα ίσως και η φύση των ανθρώπων και όχι μόνο των θεών πολύ παλαιά να ήταν αθάνατη ή τουλάχιστον πολύ μακρόβια και με το μύθο της Πανδώρας να ήλθαν πράγματι σε εμάς όλα τα κακά. Λέει για αυτά ο Ησίοδος.

Κρύψαντες γὰρ ἔχουσι θεοὶ βίον ἀνθρώποισιν.
 ῥηιδίως γὰρ κεν καὶ ἐπ' ἤματι ἐργάσσαιο
 ὥστε σε κείς ἐνιαυτὸν ἔχειν καὶ ἀεργὸν ἔοντα·
 45 αἶψά κε πηδάλιον μὲν ὑπὲρ καπνοῦ καταθεῖο,
 ἔργα βοῶν δ' ἀπόλοιτο καὶ ἡμιόνων ταλαεργῶν.
 ἀλλὰ Ζεὺς ἔκρυψε, χολωσάμενος φρεσὶ ἧσιν,
 ὅττι μιν ἐξαπάτησε Προμηθεὺς ἀγκυλομήτης·
 τοῦνεκ' ἄρ' ἀνθρώποισιν ἐμήσατο κήδεα λυγρὰ,
 50 κρύψε δὲ πῦρ· τὸ μὲν αὔτις ἐὺς πάις Ἴαπετοῖο
 ἔκλεψ' ἀνθρώποισι Διὸς παρὰ μητιόεντος
 ἐν κοίλῳ νάρθηκι, λαθὼν Δία τερπικέραυνον.
 τὸν δὲ χολωσάμενος προσέφη νεφεληγερέτα Ζεὺς·
 «Ἴαπετιονίδη, πάντων πέρι μήδεα εἰδῶς,
 55 χαίρεις πῦρ κλέψας καὶ ἐμὰς φρένας
 ἠπεροπεύσας,
 σοὶ τ' αὐτῷ μέγα πῆμα καὶ ἀνδράσιν ἐσσομένοισιν.
 τοῖς δ' ἐγὼ ἀντὶ πυρὸς δώσω κακόν, ᾧ κεν ἅπαντες
 τέρπωνται κατὰ θυμὸν ἐὸν κακὸν ἀμφαγαπῶντες.»
 Ὡς ἔφατ', ἐκ δ' ἐγέλασσε πατήρ ἀνδρῶν τε θεῶν
 τε·
 60 Ἡφαιστον δ' ἐκέλευσε περικλυτὸν ὅττι τάχιστα
 γαῖαν ὕδει φύρειν, ἐν δ' ἀνθρώπου θέμεν αὐδὴν
 καὶ σθένος, ἀθανάτης δὲ θεῆς εἰς ὧπα εἰσκειν
 παρθενικῆς καλὸν εἶδος ἐπήρατον· αὐτὰρ Ἀθήνην

ἔργα διδασκῆσαι, πολυδαίδαλον ἴστον ὑφαίνειν·
 65καὶ χάριν ἀμφιχέαι κεφαλῇ χρυσῆν Ἀφροδίτην
 καὶ πόθον ἀργαλέον καὶ γυιοβόρους μελεδῶνας·
 ἐν δὲ θέμεν κύνεόν τε νόον καὶ ἐπίκλοπον ἦθος
 Ἑρμείην ἦνωγε διάκτορον Ἀργειφόντην.
 Ὡς ἔφαθ', οἳ δ' ἐπίθοντο Διὶ Κρονίωνι ἄνακτι.
 70αὐτίκα δ' ἐκ γαίης πλάσσε κλυτὸς Ἀμφιγυήεις
 παρθένω αἰδοίῃ ἴκελον Κρονίδεω διὰ βουλάς·
 ζῶσε δὲ καὶ κόσμησε θεὰ γλαυκῶπις Ἀθήνη·
 ἀμφὶ δὲ οἱ Χάριτες τε θεαὶ καὶ πότνια Πειθῶ
 ὄρμους χρυσεῖους ἔθεσαν χροῖ, ἀμφὶ δὲ τήν γε
 75Ὡραι καλλίκομοι στέφον ἄνθεσι εἰαρινοῖσιν·
 πάντα δὲ οἱ χροῖ κόσμον ἐφήρμοσε Παλλὰς Ἀθήνη·
 ἐν δ' ἄρα οἱ στήθεσσι διάκτορος Ἀργειφόντης
 ψεύδεά θ' αἰμυλίους τε λόγους καὶ ἐπίκλοπον ἦθος
 τεῦξε Διὸς βουλήσι βαρυκτύπου· ἐν δ' ἄρα φωνήν
 80θῆκε θεῶν κῆρυξ, ὀνόμηνε δὲ τήνδε γυναῖκα
 Πανδώρην, ὅτι πάντες Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες
 δῶρον ἐδώρησαν, πῆμ' ἀνδράσιν ἀλφηστῆσιν.
 αὐτὰρ ἐπεὶ δόλον αἰπὺν ἀμήχανον ἐξετέλεσσεν,
 εἰς Ἐπιμηθεά πέμπτε πατὴρ κλυτὸν Ἀργειφόντην
 85δῶρον ἄγοντα, θεῶν ταχὺν ἄγγελον· οὐδ'
 Ἐπιμηθεὺς
 ἐφράσαθ', ὥς οἱ ἔειπε Προμηθεὺς μή ποτε δῶρον
 δέξασθαι παρ Ζηνὸς Ὀλυμπίου, ἀλλ' ἀποπέμπειν
 ἐξοπίσω, μή πού τι κακὸν θνητοῖσι γένηται·
 αὐτὰρ ὁ δεξάμενος, ὅτε δὴ κακὸν εἶχ', ἐνόησε.
 90Πρὶν μὲν γὰρ ζώεσκον ἐπὶ χθονὶ φύλ' ἀνθρώπων
 νόσφιν ἄτερ τε κακῶν καὶ ἄτερ χαλεποῖο πόνοιο
 νούσων τ' ἀργαλέων αἵ τ' ἀνδράσι κῆρας ἔδωκαν.
 [αἴψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσιν.]
 ἀλλὰ γυνὴ χεῖρεσσι πίθου μέγα πῶμ' ἀφελοῦσα
 95ἐσκέδασ', ἀνθρώποισι δ' ἐμήσατο κήδεα λυγρὰ.

μόνη δ' αὐτόθι Ἐλπίς ἐν ἀρρήκτοισι δόμοισιν
 ἔνδον ἔμεινε πίθου ὑπὸ χεῖλεσιν, οὐδὲ θύραζε
 ἐξέπτῃ· πρόσθεν γὰρ ἐπέμβαλε πῶμα πίθιοιο
 αἰγιόχου βουλήσι Διὸς νεφεληγερέταο.

100 ἄλλα δὲ μυρία λυγρὰ κατ' ἀνθρώπους ἀλάληται·
 πλείη μὲν γὰρ γαῖα κακῶν, πλείη δὲ θάλασσα·
 νοῦσοι δ' ἀνθρώποισιν ἐφ' ἡμέρη, αἱ δ' ἐπὶ νυκτὶ
 αὐτόματα φοιτῶσι κακὰ θνητοῖσι φέρουσαι
 σιγῇ, ἐπεὶ φωνὴν ἐξείλετο μητίετα Ζεὺς.

105 οὕτως οὐ τί πη ἔστι Διὸς νόον ἐξαλέασθαι.
 Εἰ δ' ἐθέλεις, ἕτερόν τοι ἐγὼ λόγον ἐκκορυφώσω,
 εἴ καὶ ἐπισταμένως· σὺ δ' ἐνὶ φρεσὶ βάλλεο σῆσιν
 [ὡς ὁμόθεν γεγάασι θεοὶ θνητοὶ τ' ἀνθρωποί].

Χρύσειον μὲν πρῶτιστα γένος μερόπων ἀνθρώπων
 110 ἀθάνατοι ποίησαν Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες.

οἱ μὲν ἐπὶ Κρόνου ἦσαν, ὅτ' οὐρανῷ ἐμβασίλευεν·
 ὥστε θεοὶ δ' ἔζων, ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες,
 νόσφιν ἄτερ τε πόνων καὶ οἰζύος, οὐδέ τι δειλὸν
 γῆρας ἐπῆν, αἰεὶ δὲ πόδας καὶ χεῖρας ὁμοῖοι

115 τέρποντ' ἐν θαλίῃσι κακῶν ἔκτοσθεν ἀπάντων·
 θνησκον δ' ὥσθ' ὑπνῶ δεδμημένοι· ἐσθλὰ δὲ
 πάντα

τοῖσιν ἔην· καρπὸν δ' ἔφερε ζεῖδωρος ἄρουρα
 αὐτομάτη πολλόν τε καὶ ἄφθονον· οἱ δ' ἐθελήμοι
 ἦσυχοι ἔργ' ἐνέμοντο σὺν ἐσθλοῖσιν πολέεσσιν.

120 [ἄφνειοὶ μήλοισι, φίλοι μακάρεσσι θεοῖσιν.]
 αὐτὰρ ἐπεὶ δὴ τοῦτο γένος κατὰ γαῖα κάλυψεν,
 τοὶ μὲν δαίμονές εἰσι Διὸς μεγάλου διὰ βουλὰς
 ἐσθλοί, ἐπιχθόνιοι, φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων,
 [οἷ ῥα φυλάσσουσίν τε δίκας καὶ σχέτλια ἔργα

125 ἡέρα ἐσσάμενοι πάντη φοιτῶντες ἐπ' αἴαν,]
 πλουτοδόται· καὶ τοῦτο γέρας βασιλήιον ἔσχον.

Ησίοδος, Έργα και ημέραι, στίχοι 42-126

Νεοελληνική απόδοση

Γιατί οι θεοί τα αναγκαία της ζωής τα 'χουν
κρυμμένα απ' τους ανθρώπους.

Αλλιώς με ευκολία θα δούλευες για μιαν ημέρα
και θα 'χες για μια ολόκληρη χρονιά τα
απαραίτητα, ακόμη κι αν άεργος καθόσουν.

Κι αμέσως επάνω απ' την εστία σου το πηδάλιο
θα κρέμαγες

κι η εργασία των βοδιών και των καρτερικών των
μουλαριών θ' αφανιζόταν.

Μα ο Δίας τα 'κρυψε έχοντας στην καρδιά του
οργιστεί,

γιατί τον εξαπάτησε ο πανούργος Προμηθέας.

Έτσι σχεδίασε για τους ανθρώπους ολέθριες
θλίψεις:

50έκρυψε τη φωτιά. Και πάλι αυτήν ο γενναίος ο
γιος του Ιαπετού

την έκλεψε για χάρη των ανθρώπων από το
συνετό το Δία

σε κούφιο καλάμι μέσα, αφού από την προσοχή
του κεραυνόχαρου Δία ξέφυγε.

Κι ο Δίας ο συννεφοσυνάχτης οργισμένος του
'πε:

«Γιε του Ιαπετού, που πιότερο απ' όλους ξέρεις
από πανουργίες,

χαίρεσαι που 'κλεψες τη φωτιά και το νου μου
εξαπάτησες,

μεγάλη συμφορά για σε τον ίδιο και τους
μελλοντικούς ανθρώπους.

Αντί φωτιά κακό εγώ σ' αυτούς θα δώσω: μ'
αυτό θα χαίρονται όλοι τους

μες στην καρδιά, καθώς θ' αγκαλιάζουν με

στοργή την ίδια τους τη συμφορά.

Έτσι είπε και γέλασε ηχηρά ο πατέρας των θεών και των ανθρώπων.

60Και πρόσταξε τον Ήφαιστο τον ξακουστό όσο πιο γρήγορα

να σμίξει χώμα με νερό, μέσα να βάλει λαλιά και ανθρώπου δύναμη,

να μοιάζει στην όψη με τις αθάνατες θεές η κοπελιά

με την ωραία, τη λαχταριστή μορφή. Κι έπειτα έβαλε την Αθηνά

να της διδάξει τέχνες, τον πολυποίκιλο ιστό να υφαίνει.

Την Αφροδίτη τη χρυσή να περιχύσει το κεφάλι της με χάρη,

πόθο σκληρό, φροντίδες που κατατρών τα μέλη.

Και τον Ερμή, τον υπηρέτη των θεών, του Άργου το φονιά,

τον πρόσταξε να βάλει μέσα της μυαλό αναισχυντο και δόλιο χαρακτήρα.

Έτσι είπε κι εκείνοι υπάκουσαν στο Δία, τον άνακτα, το γιο του Κρόνου.

70Κι αμέσως έπλασε από χώμα ο ξακουστός Χωλός

με τη βουλή του Δία πλάσμα που 'μοιαζε παρθένα σεβαστή.

Την έζωσε και τη στόλισε η θεά Αθηνά η αστραπομάτα.

Οι Χάριτες, οι θεές, και η σεβαστή Πειθώ γύρω στο δέρμα της

της έβαλαν περιδέραια χρυσά. Κι από τριγύρω οι Ώρες οι καλλίκομες τη στέφανε με άνθη

εαρινά.

Και τα στολίδια όλα της τα ταίριαξε στο κορμί η
Αθηνά Παλλάδα.

Μέσα στα στήθη της ο υπηρέτης των θεών, του
Άργου ο φονιάς,
ψεύδη, θωπείας λόγια και δόλιο χαρακτήρα
ετοίμασε με τη βουλή του Δία του βαρύβροντου.

Και μέσα της
φωνή τής έβαλε των θεών ο κήρυκας κι ονόμασε
τούτη τη γυναίκα
Πανδώρα, μια κι όλοι οι θεοί που κατοικούν στα
Ολύμπια δώματα
δώρο τη δώρισαν, συμφορά για τους σιτοφάγους
τούς ανθρώπους.

Κι αφού συμπλήρωσε το φοβερό το δόλο τον
ακαταμάχητο,
έστειλε ο Πατέρας στον Επιμηθέα τον ξακουστό
φονιά του Άργου
με το δώρο, τον ταχύ αγγελιαφόρο των θεών. Κι
ο Επιμηθέας
δε συλλογίστηκε πως του 'πε ο Προμηθέας
δώρο ποτέ
να μη δεχτεί από τον Ολύμπιο Δία, μα να το
αποπέμψει
πίσω, μην τύχει και συμβεί κάποιο κακό για τους
θνητούς.

Όμως το δέχτηκε και, όταν πια τον βρήκε η
συμφορά, τότε κατάλαβε.

90 Ζούσανε πριν πάνω στη γη τα γένη των
ανθρώπων

δίχως συμφορές, δίχως τους κόπους τούς
σκληρούς,

και δίχως τις βαριές αρρώστιες που 'δωσαν
στους ανθρώπους θάνατο.

[Γιατί γοργά μέσα στην κακουχία γερνάνε οι θνητοί.]

Μα η γυναίκα με τα χέρια της του πιθαριού το μέγα αφαιρώντας πώμα τα σκόρπισε όλα και ετοίμασε ολέθριες για τους ανθρώπους έγνοιες.

Και μόνο η Ελπίδα εκεί στο άθραυστο σπίτι της έμεινε μέσα, από του πιθαριού τα χείλη κάτω, κι έξω δεν πέταξε

απ' την πόρτα. Γιατί η Πανδώρα πρόλαβε και ξανάβαλε του πιθαριού το πώμα με τη βουλή του Δία που την αιγίδα του βαστά, του συννεφοσυνάχτη.

100 Άλλοι αναρίθμητοι όλεθροι ανάμεσα στους ανθρώπους περιφέρονται.

Γεμάτη η γη με συμφορές, γεμάτη και η θάλασσα.

Κι αρρώστιες, άλλες τη μέρα, άλλες τη νύχτα, στους ανθρώπους καταφθάνουν από μόνες τους και φέρνουν στους θνητούς κακά μέσα στη σιωπή, αφού ο Δίας ο συνετός τη φωνή τους πήρε

Έτσι δεν είναι δυνατό κανείς του Δία το σχέδιο να ξεφύγει.

Μ' αν θέλεις κι άλλον εγώ με συντομία λόγο θα σου πω,

καλά κι επισταμένα. Κι εσύ μέσα στο νου σου βάλ 'το,

[πως απ' την ίδια ουσία γεννηθήκανε οι θεοί και οι θνητοί οι άνθρωποι.]

Πρώτο απ' όλα το χρυσό το γένος των θνητών ανθρώπων

110έφτιαξαν οι αθάνατοι που τα Ολύμπια τα
 δώματα κατέχουν.
 Κι έζησαν τούτοι τον καιρό του Κρόνου, τότε που
 ήταν βασιλιάς στον ουρανό.
 Ζούσανε σαν θεοί κι είχανε την καρδιά τους
 δίχως θλίψεις,
 από κόπους μακριά και δυστυχίες. Κι ούτε τα
 ελεεινά
 τα γηρατειά σ' αυτούς υπήρχαν, μα πάντα
 ανάλλαχτοι στα πόδια και τα χέρια
 χαίρονταν σ' ευωχίες, έξω απ' όλα τα κακά.
 Και σαν παραδομένοι σε ύπνο πέθαιναν. Και όλα
 τα αγαθά
 σ' αυτούς υπήρχαν. Καρπώ τούς έδινε η
 σιτοδότρα γη
 από μόνη της πολύ και άφθονο. Κι εκείνοι με
 προθυμία
 ζούσαν ήσυχοι απ' τα χωράφια τους μέσα σε
 αγαθά πολλά,
 120[πλούσιοι σε κοπάδια, αγαπητοί στους
 μακάριους θεούς.]
 Όμως αφού το γένος τούτο το σκέπασε το χώμα,
 γίνανε εκείνοι δαίμονες αγαθοί, με τη θέληση του
 Δία του μεγάλου,
 πάνω στη γη φύλακες των θνητών ανθρώπων
 [που προσέχουν δίκαιες κρίσεις κι άδικα έργα
 ντυμένοι ομίχλη, σ' όλη τη γη γυρνώντας,]
 πλουτοδότες. Τούτο το βασιλικό προνόμιο
 αποκτήσαν.

Ακόμα στην παλαιά διαθήκη, στο βιβλίο γένεσις
 κεφάλαιο 6, παράγραφοι 1, 2 και 3 αναφέρεται ότι
 αποφάσισε ο Θεός τα έτη ζωής των ανθρώπων να

γίνουν 120. Να πούμε μόνο ότι ως τότε, υπήρχαν πολλοί άνθρωποι που σύμφωνα με την παλαιά διαθήκη ζούσαν πολύ περισσότερα χρόνια από τα 120, με αποκορύφωμα τον Μαθουσάλα που σύμφωνα πάντα με την παλαιά διαθήκη έζησε 969 έτη. Η νεοελληνική απόδοση είναι ανά παράγραφο και είναι όπως την βρήκα στο διαδίκτυο. Φανερά προσθέτει πολλές λέξεις στην νεοελληνική απόδοση που δεν υπάρχουν στο αρχικό αρχαίο κείμενο όπως “αμαρτωλων, απογόνων του Κάιν, διεφθαρμένοι, σαρκικον, σαρκικότητα και σαρκικά φρονήματα κ.α.”. Γράφει όμως καθαρά για τα 120 έτη ζωής που περιορίστηκαν οι άνθρωποι από τον θεό.

Γεν. 6,1 Καὶ ἐγένετο ἡνίκα ἦρξαντο οἱ ἄνθρωποι πολλοὶ γίνεσθαι ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ θυγατέρες ἐγεννήθησαν αὐτοῖς.

Νεοελληνική απόδοση

Γεν. 6,1 Όταν ήρχισαν να πληθύνωνται οι άνθρωποι επί της γης, επληθύνοντο αναλόγως και αι γυναίκες των αμαρτωλών ανθρώπων, των απογόνων του Καϊν.

Γεν. 6,2 ἰδόντες δὲ οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων ὅτι καλαὶ εἰσιν, ἔλαβον ἑαυτοῖς γυναῖκας ἀπὸ πασῶν, ὧν ἐξελέξαντο.

Νεοελληνική απόδοση

Γεν. 6,2 Οι άνθρωποι του Θεού, ιδόντες ότι αι γυναίκες του διεφθαρμένου κόσμου ήσαν ωραίαί, κατά τρόπον δε σαρκικόν σκεπτόμενοι και από την εξωτερικήν ωραιότητα ελκυόμενοι εξέλεξαν και έλαβον συζύγους από τας θυγατέρας των διεφθαρμένων ανθρώπων.

Γεν. 6,3 και είπτε Κύριος ὁ Θεός· οὐ μὴ καταμείνη τὸ πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις εἰς τὸν αἰῶνα διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας, ἔσονται δὲ αἱ ἡμέραι αὐτῶν ἑκατὸν εἴκοσιν ἔτη.

Νεοελληνική απόδοση

Γεν. 6,3 Είδεν ο Θεός την σαρκικότητα αυτήν των ανθρώπων και είπτε· “δεν θα παραμείνη πλέον το πνεύμα μου στους ανθρώπους τούτους, διότι κυριαρχούνται εξ ολοκλήρου από σαρκικά φρονήματα. Ολοι δε αι υπολειπόμενοι ημέραι της ζωής των θα περιορισθούν μόνον εις εκατόν είκοσιν έτη”.

Η ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ – ΠΡΟΚΛΗΣΗ

«Υπάρχουν κάποια πράγματα που πρέπει να κάνει ο κάθε άνθρωπος για να ανελιχτεί και αυτό προκύπτει από την ελεύθερη εκλογή που έχει ως αναφαίρετο δικαίωμα, από την πρώτη στιγμή της γέννησής του. Ο κάθε άνθρωπος. Επειδή απλά είναι ελεύθερη οντότητα.

Το μόνο που μπορεί να τον κάνει να μην προτιμήσει την ανέλιξή του είναι ο φόβος και η ανασφάλεια.»
 Ηριδανός

Αγάπησε τον εαυτό σου για να τον κατανοήσεις.
 Μην μείνεις εκεί. Για την ακρίβεια μην μείνεις πουθενά. Αγάπησε τον για να τον προχωρήσεις.
 Σβήσε τα άσχημα και ανάπτυξε τα καλά. Σίγουρα μπορείς. Αγάπησε και τους άλλους. Νοιώσε τη ζωή μέσα σου και γύρω σου. Έλα κοντά μας να γνωριστούμε, για να μπορέσουμε να ανάψουμε ένα μικρό φωτάκι στο δρόμο σου. Δεν ζητάμε κανένα απολύτως αντάλλαγμα.

Ακόμα κι αν μπορείς μόνος σου είναι πιο όμορφα με παρέα. Για όσο εσύ το επιθυμείς. **Η ελευθερία επιλογής της κάθε στιγμής είναι όχι απλά κατοχυρωμένη. Είναι απαραίτητη. Είναι αναγκαία για να προχωρήσει ο καθένας και η καθεμία.**

Αν πάλι θέλεις να διαβάσεις κάποια από τα βιβλία μας να μην ξεχάσεις ότι κανείς, δεν γίνεται σοφός διαβάζοντας μόνο βιβλία. Ο άνθρωπος μαθαίνει κυρίως από την πράξη, από την ίδια την χειροπιαστή εμπειρία και την επεξεργασία της με το

μυαλό του και όχι από διάφορες θεωρίες που συνήθως δεν τον αφήνουν να σκεφτεί ελεύθερα, με το δικό του το μυαλό και τον γεμίζουν, πάλι συνήθως, με άχρηστες για την ίδια τη ζωή πληροφορίες. Το αρνητικό στα βιβλία είναι ότι διαβάσει κανείς τις γνώμες των άλλων. Ως εκ τούτου είναι δύσκολο να μάθουν σε κάποιον να σκέφτεται με το δικό του το κεφάλι, με το δικό του το μυαλό. Ακόμη τα βιβλία εκφράζουν κάτι το στατικό. Εμπεριέχουν γνώσεις και απόψεις μέχρι τη στιγμή περίπου της έκδοσής τους. Ενώ είναι πασιφανής πια στην εποχή μας η ρήση του **ΣΟΦΟΥ ΤΩΝ ΣΟΦΩΝ ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΥ** ότι όλα προχωράνε και τίποτα δεν μένει. **ΠΑΝΤΑ ΧΩΡΕΙ ΚΟΥΔΕΝ ΜΕΝΕΙ, ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ.** **Άμεσος στόχος μας είναι να ανοίξει ο δρόμος της ομορφιάς, της υγείας, της χαράς, του έρωτα και της ελευθερίας για τον καθένα.** Μελλοντικά ακόμα παραπέρα. Η ζωή δεν έχει τέρμα όσο ψηλά κι αν φτάσει κανείς. Για την ώρα, αυτό που θέλουμε να γίνει κτήμα στον καθένα, είναι, ότι με την αφοβία, όλα αντιμετωπίζονται. Οτιδήποτε μπορεί να συμβεί στην πορεία, γιατί όχι, μιας παντοτινής ζωής. Είναι σαν να ξέρει κάποιος ότι έχει να ταξιδεύει συνέχεια από πόλη σε πόλη και να τον προβληματίζει το που θα μένει κάθε φορά. Ανάλογα με το πώς σκέφτεται βρίσκει και τη λύση κάθε φορά. Με την αφοβία και την σιγουριά για αίσιο αποτέλεσμα είναι σαν, άλλος να έχει παντού σπίτι, άλλος να έχει τόσα χρήματα που να μπορεί να μένει πάντα κάπου, άλλος να έχει τόσους φίλους, που να τον απειλούν μη τολμήσει και μείνει αλλού, άλλος να έχει τόσες φιλενάδες, άλλη τόσους εραστές, που

να μπορούν να μένουν πάντα κάπου, άλλος να μην το νοιάζει και να κοιμάται πάντα στην ύπαιθρο ή να έχει επιτευχθεί σε όλη τη Γη ή και στο σύμπαν η φιλοξενία που βρήκε ο Οδυσσέας στο νησί των Φαιάκων. Μπορεί οτιδήποτε.

Όταν δεν φοβόμαστε έρχεται πάντα η λύση.

Ακόμα να πω, για την συναναστροφή με εμάς που σας καλούμε και που έχουμε κάνει πράξη τις ιδέες που σας παρουσιάζουμε χωρίς να είμαστε και τέλειοι, ότι όταν κάποιος αισθάνεται κάτι ωραίο για εμάς, εμείς αμέσως το καταλαβαίνουμε πάρα πολύ έντονα και αυτός έχει ανταπόδοση τουλάχιστον από τη μητέρα φύση αυτόματα. Αυτό είναι κάτι το εντελώς φυσικό και όλοι οι άνθρωποι το μπορούν. Ότι κάνει ένας άνθρωπος όλοι μπορούν να το κάνουν γιατί είμαστε από τα ίδια υλικά φτιαγμένοι. Αντίθετα αν κάποιος νιώθει κάτι άσχημο, αυτό πηγάζει από το όποιο σκοτάδι έχει μέσα του. Εμάς δεν μας αγγίζει. Πρέπει να έχει κανείς σκοτάδι για να τον αγγίξει το σκοτάδι και έτσι ούτε θέλουμε, ούτε μπορούμε, ούτε γίνεται εμάς να μας αγγίξει και ούτε θέλουμε, ούτε μπορούμε, ούτε γίνεται εμείς να ανταποδώσουμε. Αν αισθάνεται άσχημα είναι από το δικό του σκοτάδι. Κάποιοι θα μπορούν και να εξομαλύνουν την κατάσταση, εμείς δεν ξέρουμε αν το μπορούμε αυτό και σε τι βαθμό. Την πρόθεση τουλάχιστον την έχουμε.

Όμως ο κάθε άνθρωπος θα πρέπει να κάνει και κάτι. Όσο πιο μεγάλο, τόσο πιο σπουδαίο.

Είναι σπουδαίο, να αντιμετωπίσει και να διώξει κανείς το σκοτάδι από μέσα του.

Όλη η φιλοσοφία μας είναι να βλέπει και να αντιμετωπίζει κανείς την πραγματικότητα της κάθε στιγμής, χωρίς να τον πειράζει τίποτα και με κέφι και ζωντάνια, να βρίσκει λύσεις **χειροπιαστές** για να την κάνει όμορφη, όμορφη, όμορφη.

Αξίες μας, ο έρωτας, το φαΐ και η ελευθερία.

Ακόμα τα γλέντια, οι χοροί και τα τραγούδια.

-Μα και το φαΐ

-Το φαΐ περισσότερο. Είναι το μόνο από τα έξι **χειροπιαστό**, που πιάνεται δηλαδή.

Τα άλλα πέντε βιώνονται.

Ακόμα, χωρίς αυτό, το φαΐ δηλαδή, ο άνθρωπος δεν ζει.

Χειροπιαστοί είναι και οι άνθρωποι, αν και όχι μόνο.

Υπάρχουν και τα ζώα, τα φυτά και τα ανόργανα.

-Γιατί καλούμε όλους τους ανθρώπους;

-Επειδή η αξία του οποιουδήποτε ανθρώπου δεν έγκειται στο τι ξέρει, αλλά στο τι κάνει με αυτά που ξέρει.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Κάποιος με ρώτησε γιατί δεν γράφουμε κάτι για το θεό ή για τα ζώα; Έτσι και εγώ, ως απάντηση αποφάσισα να γράψω κάτι για τον διάολο.

Διάολε ενδιαφερόμαστε για τους ανθρώπους, ούτε για το θεό, ούτε για τα ζώα. Τα ζώα τα θέλουμε ελεύθερα και τον θεό, αν υπάρχει, να μην ανακατεύεται στις δουλειές μας. Όσο για τον διάολο είναι χριστιανική εφεύρεση. Οι αρχαίοι Έλληνες έχουν καλούς και κακούς **ανθρώπους** και οι **άνθρωποι** είναι είτε θνητοί είτε αθάνατοι.

ΤΙ ΕΣΤΙ ΘΕΟΣ; ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΑΘΑΝΑΤΟΣ ΤΙ ΕΣΤΙ ΑΝΘΡΩΠΟΣ; ΘΕΟΣ ΘΝΗΤΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ

Να γράψω όμως κάτι για ζώα και λίγο για θεό, πραγματικό ή φανταστικό, όπως αισθάνεστε. Να πούμε κάτι στο πλαίσιο που από την παρατήρησή τους μπορούμε να δούμε πολλά για τους ανθρώπους. Παρακαλώ πολύ δείτε το με επιείκεια, απλά σαν μία άλλη, χρήσιμη για το όλον, άποψη.

-Αυτοί που κατέχουν σκύλους βαθειά μέσα τους θέλουν κάτι να εξουσιάζουν, γι' αυτό τους περνάνε λουριά και τα διατάζουν.

-Μα άμα δεν τα διατάζουν και δεν τους περνάνε χαλινάρια, πως θα συμβιώσουν με τους ανθρώπους, πως θα μάθουν να σέβονται τον χώρο των ανθρώπων.

-Να πάνε να ζήσουν οι σκύλοι στον χώρο τους. Για να τους δέχονται αυτοί που τους δέχονται στη φωλιά τους, τέρπονται με το να τα εξουσιάζουν, να τα δένουν, να βγάζουν τα νεύρα και την κακία τους ή τουλάχιστον δεν τους ενοχλεί αρκετά. Το δέχονται.

Το ωραίο είναι να χαίρονται οι σκύλοι να υπάρχουν στο φυσικό τους περιβάλλον, ελεύθερα και ανεξουσίαστα.

Από την άλλη μεριά θα άρεσε σε αυτούς τους ανθρώπους να τους έκαναν το ίδιο; Να τους έδεναν, δηλαδή, από το λαιμό και να τους έβγαζαν βόλτα; Για να μην πω να τους στείρωναν κιόλας.

-Μα χωρίς έναν άνθρωπο, οι σκύλοι δεν μπορούν να επιβιώσουν.

-Οι σκύλοι υπάρχουν εκατομμύρια, αν όχι δισεκατομμύρια χρόνια, χωρίς τον άνθρωπο βοηθό και έχουν επιβιώσει σε πολύ πιο αντίξοες συνθήκες όπως αυτές επικρατούσαν στη μητέρα Γη. Για να υπάρχουν ως σήμερα, έχουν επιβιώσει μια χαρά. Ακόμα ο Ρήγας Φεραίος είπε καλύτερα μιας ώρας ελεύθερη ζωή, παρά σαράντα χρόνια σκλαβιά και φυλακή. Όμως το πρόβλημα δεν είναι στην φροντίδα. Οτιδήποτε γεννιέται από αγνά συναισθήματα είναι σίγουρα καλό. Το πρόβλημα είναι στην άσκηση της εξουσίας.

-Μα ο σκύλος είναι ο πιστός φίλος του ανθρώπου.

-Να είσαι πιστός φίλος σε κάποιον που αξίζει και θέλει να είσαι ελεύθερος, ανεξουσιαστος και να βαδίζεις με τα δικά σου ποδάρια και το δικό σου μυαλό. Όχι σε κάποιον που θέλει να σε διατάζει, να σε δένει, να σε στερώνει.

-Μα στους σκύλους μπορεί να αρέσει να τους διατάζει ο άνθρωπος και να το βλέπουν ως παιχνίδι.

-Ίσως όμως και πάλι αυτό δεν είναι καλό για την συντριπτική πλειοψηφία των ανθρώπων, αν όχι όλων. Δεν είναι καλό το να μαθαίνουν να διατάζουν δηλαδή. Το να μπορεί να διατάζει κανείς, δηλαδή όχι να διατάζει αλλά να καθοδηγεί, χρειάζεται πολλή μεγάλη ωριμότητα που πολύ λίγοι άνθρωποι έχουν και τους ταιριάζει. Αυτοί οι άνθρωποι είναι συνήθως μεγαλύτερης ηλικίας και αγαπάνε περίσσια. Είναι δε δύναμι Δάσκαλοι για όλους εμάς τους υπόλοιπους. Είναι πολύ λίγοι και καλοί και φυσικά δεν μπορεί να ασκούν καθοδήγηση σε σκύλους. Οι σκύλοι χρειάζονται φανερά διαταγές. Όμως να πούμε και το άλλο.

Δεν φταίει μόνο το αφεντικό, φταίει και ο σκύλος.
Δεν φταίει μόνο ο εξουσιαστής, φταίει και ο
εξουσιαζόμενος.

Έχετε δει ποτέ δεμένη από το λαιμό με λουρί, γάτα;
Οι γάτες δεν δέχονται τα χαλινάρια.

Φαίνεται ότι από την συντριπτική πλειοψηφία των
σκύλων απουσιάζει κάποιο είδος υπερηφάνειας για
να δέχονται τόσες πολλές διαταγές από τους
ανθρώπους. Αυτό μπορεί να φαίνεται άσχημο όμως
το ίδιο πάλι πράγμα, δίνει στους σκύλους μία
γοητεία που μόνο αυτοί έχουνε. Θυμίζει λίγο τον
φτωχό καλοσυνάτο άνθρωπο παλαιότερων εποχών
που υπήρχε πείνα. Τον άνθρωπο που από την
πείνα και την φτώχεια του, είχαν όλα όσα
μπορούσαν ακόμα να του συμβούν στη ζωή, την
αποδοχή του. Είναι πολύ σκληρό όμως ίσως αυτό
να συμβαίνει πραγματικά σε όλους τους
αδέσποτους σκύλους. Όλους τους σκύλους στην
εποχή μας, που δεν υπάρχει για αυτούς μέριμνα
από τους ανθρώπους.

Να πούμε όμως ακόμα ότι σε όλα τα ζώα,
επηρεάζεται η συμπεριφορά τους όταν
φυλακίζονται. Συνήθως ή αγριεύουν ή
παραιτούνται. Εννοώ φυλακίζονται σε κλουβιά
ζωολογικών κήπων.

Αν κάποιος προσπαθήσει να φυλακίσει και με την
βία να «εξημερώσει», στην πραγματικότητα
υποτάξει, ένα πραγματικά άγριο, ανυπότακτο και
περήφανο ζώο, αυτό ή θα τρελαθεί και θα είναι
φοβισμένο από αυτό που του συμβαίνει ή θα
στραφεί εναντίον του εξουσιαστή, με όχι και τόση
πολλή ευγένεια.

Πιθανόν και τα δύο.

Κάτι τέτοιο θα μπορούσε να συμβεί όχι μόνο με άνθρωπο και ζώο, αλλά με θεό και άνθρωπο, (θεό είτε πραγματικό, δηλαδή αθάνατο άνθρωπο, είτε φανταστικό).

Σας φαίνεται παρατραβηγμένο;

Γιατί στα μοναστήρια καταναλώνονται

ψυχοφάρμακα με το τσουβάλι;

Η φύση του ανθρώπου είναι ελεύθερη, ελεύθερη, ελεύθερη.

Ακόμα κάτι. Έχετε δει πως οι υποταγμένοι από τα αφεντικά σκύλοι με λουριά γαβγίζουν στους αδέσποτους σκύλους;

Έτσι και οι άνθρωποι που εξουσιάζουν και εξουσιάζονται, αυτά πάνε μαζί, γαβγίζουν στους ελεύθερους, ανεξουσιαστούς ανθρώπους.

Δεν μας πειράζει.

Ας γαβγίζουν όσο θέλουν.

Πάνω από δύο εκατομμύρια εξακόσιες χιλιάδες, σύμφωνα με τον Ηρόδοτο, υποταγμένοι μισθοφόροι Πέρσες, στις και όχι μόνο Θερμοπύλες, δεν μπόρεσαν να υποτάξουν μια χούφτα ελεύθερων ανδρείων Ελλήνων. Τριακόσιους ελεύθερους Σπαρτιάτες και επτακόσιους ελεύθερους Θεσπιείς.

Ακόμα υπάρχουν άνθρωποι που αισθάνονται ένα είδος ελευθερίας που τους δίνει χαρά όταν κάνουν χρήση αλκοόλ ή κάνναβης ή άλλων ουσιών, μάλιστα λένε ότι αφού δεν βλάπτουν κανένα είναι ελεύθεροι να το κάνουν.

Καταρχήν δεν είναι ότι δεν πρέπει να βλάπτουμε μόνο τους άλλους, αλλά ούτε και τον εαυτό μας.

Ακόμα αν επιμένετε ότι εαυτός μου είναι και κάνω

ότι θέλω, θα σας πω ότι ο εαυτός σας είναι μέρος ενός ευρύτερου συνόλου. Όταν πάσχει το μέρος, πάσχει το όλον. Συνάμα διατυμπανίζουμε ότι **ο άνθρωπος δεν χρειάζεται πρόσθετες ταχύτητες**. Μπορεί να είναι συνέχεια χαρούμενος από μόνος του. Μάλιστα μόνο έτσι μπορεί να είναι χαρούμενος. Γιατί μόνο έτσι μπορεί να είναι ελεύθερος, όχι εξαρτημένος. **Στο επιχείρημα ότι κάποιες ουσίες είναι φυσικές, όπως η κάνναβη και τα παραισθησιογόναμανιτάρια ανταπαντάμε ότι όλα στη φύση δεν υπάρχουν για τον άνθρωπο**. Αν νομίζει κανείς ότι όλα υπάρχουν για τον άνθρωπο τότε ας δοκιμάσει να φάει δηλητηριώδημανιτάρια ή κώνειο ή να δοκιμάσει το κεντρί της κόμπρας.

Σχετικά με την κάνναβη, η ιστοσελίδα www.help-net.gr αναφέρει ότι ερεθίζει με τα χημικά της συστατικά μία συγκεκριμένη περιοχή του εγκεφάλου, το κέντρο επεξεργασίας πληροφοριών, ώστε από εκείνη την ώρα και μετά, αντί να παράγει ο εγκέφαλος τα χημικά συστατικά που χρειάζεται για να λειτουργήσει, να αδρανεί και να περιμένει τότε θα τα λάβει από την επόμενη δόση της ναρκωτικής ουσίας.

Με άλλα λόγια, η ψυχολογική-διανοητική εμπειρία του τακτικού χρήστη κάνναβης είναι, αφ' ενός να βρίσκεται σε μια κατάσταση σχετικά «σβησμένη», απαθή, όταν δεν είναι υπό την επίδραση της ουσίας και αφ' ετέρου να «ξυπνά», να «ανάβει» όταν παίρνει την επόμενη δόση και να νιώθει έξυπνος, δισαισθητικός, ακόμη και μεγαλοφυής (χωρίς κατ' ανάγκη να είναι: Ο εγκέφαλος υποπίπτει σε πολλά σφάλματα όταν είναι υπό την επίδραση της κάνναβης). Αυτός ο κύκλος «σβήσε - άναψε», δημιουργεί

ένα ρυθμό ζωής και έναν τρόπο σκέψης που είναι πολύ διαφορετικός από τον τρόπο των ανθρώπων που δεν είναι χρήστες. Κατά συνέπεια, ο χρήστης κάνναβης σταδιακά αποξενώνεται από την ευρύτερη κοινωνία και απομονώνεται σε μια υποκοουλτούρα όπου μπορεί να συνεννοηθεί και να συμφωνήσει μόνο με τους υπόλοιπους χρήστες. Με τα χρόνια, ο εγκέφαλος παθαίνει και άλλες μικροζημιές, συνέπεια του γεγονότος ότι συνεχώς ενεργείται από μια ξένη ουσία που δεν ταιριάζει στη φύση του.

Η μακροχρόνια χρήση μεγάλων ποσοτήτων κάνναβης προκαλεί τεράστια ζημιά στον ανθρώπινο εγκέφαλο και συρρικνώνει δομές που σχετίζονται με τη μνήμη, τη μάθηση και τις συναισθηματικές αντιδράσεις, υποστηρίζουν Αυστραλοί ερευνητές.

Σε μελέτη του, που δημοσιεύεται στο *Archives of General Psychiatry* του Αμερικανικού Ιατρικού Συλλόγου, συνέκριναν 16 άνδρες που δεν κάπνισαν ποτέ κάνναβη με 15 άνδρες που κάπνιζαν τουλάχιστον 5 τσιγάρα κάνναβης την ημέρα για μέσο διάστημα 20 ετών.

Οι τομογραφίες έδειξαν 12% συρρίκνωση στον ιππόκαμπο, μια περιοχή που σχετίζεται με τη μνήμη και τη μάθηση, και 7% συρρίκνωση της αμυγδαλής, μιας περιοχής που παίζουν κεντρικό ρόλο στο φόβο, την επιθετικότητα και γενικότερα την επεξεργασία των συναισθηματικών αντιδράσεων.

Σε ένα τεστ μνήμης που απαιτούσε την ανάκληση μιας λίστας 15 λέξεων, οι χρήστες έφεραν μειωμένες επιδόσεις. Επιπλέον, οι μισοί από αυτούς παρουσίαζαν κάποια μορφή παρανοϊκών σκέψεων και κοινωνικής απόσυρσης,

όχι όμως σε βαθμό που να επιδέχεται επισήμως διάγνωση κάποιας διαταραχής.

Εξάλλου άλλη μελέτη, που δημοσιεύεται στο Australian and New Zealand Journal of Psychiatry δείχνει πως οι χρήστες ινδικής κάνναβης συγκεντρώνουν 40% περισσότερες πιθανότητες να εξελιχθούν σε σχιζοφρενείς.

5/6/2008 ΑΘΗΝΑΪΚΟ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟ ΕΙΔΗΣΕΩΝ
(ΑΠΕ) SIGMALIVE ΕΙΔΗΣΕΙΣ
<http://www.sigmalive.com/lifestyle/health/29319>

Συνήθως οι χρήστες ξεκινάνε από μαγκιά, επειδή, αδιόρατα, πέρασε στο είναι τους, ότι αυτό είναι μαγκιά, όπως αυτό συμβαίνει με το τσιγάρο και το αλκοόλ. **Διατυμπανίζουμε ότι μαγκιά είναι η μόνιμη υγεία, η ομορφιά σε όλες τις εκφράσεις της ζωής, το χωρίς όρια θάρρος στην αντιμετώπιση οποιασδήποτε αντιξοότητας. Μαγκιά είναι να αγαπάς και να αγαπάς με ότι και αν συμβαίνει γύρω σου. Μαγκιά είναι να κάνεις πάντα το καλό. Να σηκώνεις το γάντι σε κάθε πρόκληση που αντιμετωπίζεις κατά της υγείας σου, της ζωής και των πιο όμορφων ιδεών σου.**

Σκεφτείτε ότι ακόμα κι αν περάσετε μέσα από την κόλαση για τις πεπιοθήσεις σας και περάσετε ανυποχώρητα με παρρησία αγάπη και ευγένεια, τι άλλο μπορεί να σας συμβεί;

Στη περίοδο της χούντας στην Ελλάδα άλλοι σκοτώθηκαν και άλλοι τρελάθηκαν από τα βασανιστήρια, την εξορία και τις κακουχίες. Η προηγούμενη γενιά πολέμησε τους Γερμανούς. Τι να πούμε εμείς για κόλαση; Αν οι προηγούμενες

γενιές πέρασαν τους πόνους της εγκυμοσύνης για να γεννηθεί η ελευθερία ήρθε η ώρα εμείς να μιλήσουμε για ανθοστόλιστους κήπους και χρώματα και μουσικές και γέλια, χαρές, γλέντια, έρωτες.

ΟΥ ΓΑΡ ΠΥΓΜΑΧΟΙ ΕΙΜΕΝ ΑΜΥΜΟΝΕΣ ΟΥΔΕ
ΠΑΛΑΙΣΤΑΙ,
ΑΛΛΑ ΠΟΣΙ ΚΡΑΙΠΝΩΣ ΘΕΟΜΕΝ ΚΑΙ ΝΗΥΣΙΝ
ΑΡΙΣΤΟΙ,
ΑΙΕΙ Δ' ΗΜΙΝ ΔΑΙΣ ΤΕ ΦΙΛΗ ΚΙΘΑΡΙΣ ΤΕ ΧΟΡΟΙ
ΤΕ
ΕΙΜΑΤΑ Τ' ΕΞΗΜΟΙΒΑ ΛΟΕΤΡΑ ΤΕ ΘΕΡΜΑ ΚΑΙ
ΕΥΝΑΙ.
ΑΛΛ' ΑΓΕ, ΦΑΙΗΚΩΝ ΒΗΤΑΡΜΟΝΕΣ ΟΣΣΟΙ
ΑΡΙΣΤΟΙ,
ΠΑΙΣΑΤΕ, ΩΣ Χ' Ο ΞΕΙΝΟΣ ΕΝΙΣΠΗ ΟΙΣΙ
ΦΙΛΟΙΣΙΝ,
ΟΙΚΑΔΕ ΝΟΣΤΗΣΑΣ, ΟΣΣΟΝ ΠΕΡΙΓΙΓΝΟΜΕΘ'
ΑΛΛΩΝ
ΝΑΥΤΙΛΙΗ ΚΑΙ ΠΟΣΣΙ ΚΑΙ ΟΡΧΗΣΤΥΙ ΚΑΙ ΑΟΙΔΗ.

(ΟΔΥΣΣΕΙΑ ΡΑΨΩΔΙΑ Θ, ΣΤΙΧΟΙ 246-253)
(ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΗ Ν. ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ-Ι.
ΚΑΚΡΙΔΗ)

ΠΥΓΜΑΧΟΙ ΕΜΕΙΣ ΔΕΝ ΕΙΜΑΣΤΕ ΑΨΕΓΟΙ ΜΗΔΕ
ΚΑΙ ΠΑΛΕΣΤΑΔΕΣ,
ΜΑ ΤΡΕΧΟΥΝ ΓΡΗΓΟΡΑ ΤΑ ΠΟΔΙΑ ΜΑΣ, ΚΑΙ
ΠΡΩΤΟΙ ΣΤΑ ΚΑΡΑΒΙΑ.
ΓΛΕΝΤΙΑ, ΧΟΡΟΙ, ΠΟΛΛΕΣ ΡΟΥΧΑΛΛΑΞΙΕΣ,
ΛΟΥΤΡΑ ΖΕΣΤΑ, ΚΛΙΝΑΡΙΑ,
ΚΙΘΑΡΕΣ-ΜΕ ΟΛΑ ΑΥΤΑ ΧΑΡΟΥΜΕΝΟΙ
ΠΕΡΝΟΥΜΕ ΤΗ ΖΩΗ ΜΑΣ

ΤΩΡΑ ΑΠ' ΤΟΥΣ ΦΑΙΑΚΕΣ ΟΙ ΚΑΛΥΤΕΡΟΙ ΓΙΑ
 ΕΛΑΤΕ ΧΟΡΕΥΤΑΔΕΣ
 ΧΟΡΟ Ν' ΑΝΟΙΞΕΤΕ, ΔΙΑΓΕΡΝΟΝΤΑΣ ΣΤΗ ΓΗ
 ΠΟΥ Ο ΞΕΝΟΣ ΠΙΣΩ
 ΝΑ ΛΕΕΙ ΣΤΟΥΣ ΦΙΛΟΥΣ ΤΟΥ, ΠΩΣ ΕΙΜΑΣΤΕ
 ΣΤΑ ΠΟΔΙΑ, ΣΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ
 ΚΑΙ ΣΤΟ ΧΟΡΟ ΚΑΙ ΣΤ' ΑΡΜΕΝΙΣΜΑΤΑ ΠΟΛΥ
 ΠΙΟ ΠΡΩΤΟΙ ΑΠ' ΟΛΟΥΣ.

Υπάρχουν πολλά δίχτυα για την σκέψη των ανθρώπων. Γι' αυτούς που ξεφεύγουν ή καλύτερα προχωράνε πέρα από τα συνηθισμένα της κοινωνίας και της οικογένειας.

Κάποια από αυτά είναι:

Τα κομματικά, τα ποδοσφαιρικά, του αλκοόλ, των ναρκωτικών, του τζόγου, τα δήθεν αρχαιοελληνικά, τα μηχανόβια, τα αυτοκινητιστικά, των γιοι, των ιστιοπλοϊκών, των πολεμικών τεχνών που είναι πολύ της μόδας τελευταία, των θρησκειών ανατολής και δύσης, ακόμα και του κάθε επαγγέλματος.

Χαρακτηριστικό όλων ότι κάποιοι εξουσιάζουν και κάποιοι εξουσιάζονται.

Συνήθως εξουσιάζουν οι παλιοί και εξουσιάζονται οι καινούργιοι, έτσι που να εμποτίζονται από αυτή την κατάσταση και να κάνουν τα ίδια και αυτοί σαν παλιώσουν, με μια μικρή ίσως πρόοδο, αφού η ζωή προχωράει.

Εξαίρεση αποτελούν, λίγοι προς το παρόν, που ξεφεύγουν ολοκληρωτικά.

Το παράδειγμα του πως πρέπει να αντιμετωπίζονται όλα αυτά το δείχνουν τα παιδιά.

Παρατηρήστε ένα παιδί τι κάνει όταν ένας μεγάλος θέλει να του μάθει κάτι συντηρητικό και χρήσιμο, όπως νομίζει αυτός, για τον συντηρητικό κόσμο που έχει πλάσει στο μυαλό του.

Το παιδί αμέσως κάνει το αντίθετο.

Όσο πιο μικρό παιδί τόσο περισσότερο.

Λες και θέλει να πει ότι δεν υπάρχει τίποτα κακό στο αντίθετό του.

Οι μεγάλοι συνήθως δεν καταλαβαίνουν και εκνευρίζονται επειδή το παιδί δεν κάνει αυτό που του είπαν, μόνο και μόνο επειδή το είπαν αυτοί, οι σπουδαίοι, οι μεγάλοι. Άλλοι πάλι κάνουν ότι δεν τους πειράζει, ενώ μέσα τους βράζουν. Βλέπεις δεν μπορούν να τα βάλουν με ένα παιδί μπροστά σε τόσο κόσμο.

Πειράζονται αυτοί που θέλουν να τα εξουσιάζουν, που ταυτίζονται μ' αυτά και δεν τα βλέπουν σαν ξεχωριστές, αυτόνομες προσωπικότητες, διαφορετικές από τους ίδιους.

Δηλαδή το 99,9% των γονέων, σε μικρό ή μεγάλο βαθμό.

Συνάμα όμως τα αγαπάνε γιατί είναι ελεύθερα και τους αγαπάνε κι αυτά άδολα, αγνά και παιγνιδιάρικα.

Έχουν βγει απ' τα σπλάχνα τους μαθές.

«Όσα ρούχα και να ψωνίσεις, εγώ θα σε σκέφτομαι πάντα γυμνή.»

Σύνθημα γραμμένο σε τοίχο.

Μία φίλη μας είπε χαριτολογώντας ρομαντικούς και εικάζω μάλλον επειδή την αγγίξαμε.

Έχω να πω ότι δεν είμαστε ρομαντικοί, απεναντίας είμαστε οι πλέον πρακτικοί, πραγματικά πρακτικοί άνθρωποι, όχι επίπλαστα από την σύγχρονη κοινωνία των πόλεων, ή από όπου έχουν φτάσει τα πλοκάμια της τηλεόρασης.

Οι περισσότεροι άνθρωποι, πρακτικότητα, εννοούν την κάλυψη των επίπλαστων αναγκών. Οι ίδιοι, έχουν πολύ περισσότερα ρούχα απ' όσα χρειάζονται, πολύ περισσότερα παπούτσια, ακόμα και τρόφιμα αποθηκευμένα για μήνες που συνήθως τους χαλάνε και τα πετάνε. Αυτά λέγονται μανία για κατανάλωση και μανία για συσσώρευση και δημιουργούνται από ανασφάλεια μήπως μας λείψει κάτι στο μέλλον η συσσώρευση και από πονηρές διαφημίσεις η κατανάλωση.

Νομίζει δηλαδή από τις πονηρές διαφημίσεις, ότι ένας άνδρας θα πλησιάσει περισσότερο μια κοπέλα αν φορέσει το παντελόνι που του παρουσιάζει η διαφήμιση, παρά αν της γράψει ένα ποίημα ή έστω τις σκέψεις του.

Ότι θα είναι πιο χαρούμενος με το τελευταίας τεχνολογίας κινητό αυτής της εταιρείας παρά με αυτό που έχει ήδη κλπ.

Αντίστοιχα και οι κοπέλες.

Εκτός από το φαγητό, το νερό και την στέγη, που ναι, ή τα έχουμε ή με την νοημοσύνη μας και πάντα με αξιοπρέπεια και περηφάνια* (*αν μπορούμε και όποτε μπορέσουμε), τα αποκτάμε, (δεν είμαστε ούτε άχρηστοι, ούτε παράσιτα), ανάγκες του ανθρώπου είναι και οι φιλίες που βασίζονται σε κοινές ή αντίθετες ιδέες που αντιπαραβάλλονται με ευγένεια και σεβασμό του ενός από τον άλλον, ή και με χιούμορ.

Ανάγκες είναι και οι έρωτες, η κατανόηση του εαυτού και του περιβάλλοντος, η χαρά της ζωής, το γέλιο, η αγάπη, η ελευθερία και τόσα άλλα ωραία πράγματα.

Είμαστε ρομαντικοί ή πρακτικοί όταν αναφερόμαστε και σε αυτές τις ανθρώπινες ανάγκες;

Μια κοπέλα με ρώτησε τι νομίζω γι αυτό που λένε οι ανατολίτες κάρμα.

Οι αρχαίοι Έλληνες είχαν την μοίρα (εξ' αυτής και η μοιρασιά, μοιράζω κλπ) που εκφραζόταν από τις τρεις μοίρες (Κλωθώ, Λάχεσις, Άτροπος).

Απάντηση απλή και κατανοητή δίνει ο σοφός Αργύρης Τσακαλίας στο βιβλίο του **ΑΝΤΙΜΟΙΡΑ**. Τόσο απλή και κατανοητή που πολλοί δεν την συνειδητοποιούν. Είναι δε, ένα από τα καλύτερά του βιβλία. Αντιγράψω λίγο για να πάρετε μια ιδέα ή όσοι το έχετε διαβάσει να το θυμηθείτε.

(Αφού γεννήθηκε η Πανωραία, που αργότερα ονομάστηκε Αντίμοιρα και έγινε η δέκατη μούσα, ήρθαν στη μητέρα της οι τρεις μοίρες)

Η πρώτη γυναίκα είπε:

-«Με λένε Άτροπο και οι συντρόφισσες μου λέγονται Κλωθώ και Λάχεσις. Η Κλωθώ κλώθει το μέλλον κάθε ανθρώπου και η Λάχεσις τραβάει κλήρο (λαχνό) για να δούμε ποια θα είναι η εξέλιξή του. Τελικά εγώ, ό,τι αποφασίζω, κανείς δεν μπορεί να το ματαιώσει ή να το μετατρέψει γι' αυτό και με λένε Άτροπο.

Θέλουμε να σου πούμε για το κοριτσάκι σου, την Πανωραία. Οι θεοί φθόνησαν την ομορφιά της και θα πεθάνει μόλις φτάσει στα 19 της χρόνια. Στο λέμε να το

ξέρεις. Δεν υπάρχει τρόπος να γλιτώσει. Έτσι είναι το γραφτό του.»

-«Τι σημαίνει γραφτό; Ποιος το έγραψε;» Ρώτησε η Ερατεινή.

-«Οι θεοί και οι θεές!» απάντησε η Λάχεςις.

-«Δεν μπορούμε να σβήσουμε αυτό το «γραφτό»;»

-«Κανέννας, απ' όσα ξέρω, δεν μπόρεσε ποτέ να σβήσει όσα γράφουν οι θεοί. Τα γραφτά γίνονται πάντα. Αυτή είναι η μοίρα της Πανωραίας. Δεν μπορεί να ξεφύγει τη μοίρα της. Πρέπει να υποταχθεί σ' αυτή».

-«Εγώ δεν συμφωνώ! Δεν μπορούν οι θεοί να προαποφασίζουν το θάνατο ενός παιδιού. Εγώ θα παλέψω ν' αλλάξω αυτό το «γραφτό!»», φώναξε η μητέρα.

-«Και μόνο που το σκέφτηκες είναι άτοπο, είναι μεγάλη αμαρτία», είπε η Άτροπος. «Οι θεοί θα σε τιμωρήσουν γι αυτή την ύβρη. Δεν μπορείς να τα βάλεις με τους θεούς!»

-«Δεν θα τα βάλω με όλους τους θεούς και τις θεές», απάντησε η Ερατεινή. «Θα πολεμήσω την απόφαση των κακών και φθονερών θεών όποιοι κι αν είναι. Θα πολεμήσω για το παιδί μου. Και θα νικήσω. Να είστε βέβαιες».

-«Εμείς ήρθαμε να σου ανακοινώσουμε τη θέληση των Ολύμπιων θεών» είπε η Κλωθώ.

-«Ευχαριστώ γι αυτό, αλλά δεν θα γίνει. Αυτή τη φορά δεν θα τους περάσει. Θα το δείτε. Εγώ θα πολεμήσω αυτή την αδικία με όλες μου τις δυνάμεις».

-«Ταλαίπωροι κι ανόητοι θνητοί! Τολμάτε να βγάξετε γλώσσα στους αθάνατους!»

-«Βγάζω γλώσσα μόνο στους κακούς και φθονερούς αθάνατους. Σ' αυτούς που θέλουν το κακό των ανθρώπων. Το δίκιο είναι ισχυρότερο από όλους μαζί τους θεούς και τις θεές και η αγάπη είναι παντοδύναμη.

Μην ξεχνάτε τον Ώτο και τον Εφιάλτη, τα παιδιά του Αλωέα που έκλεισαν τον Ολύμπιο Άρη σ' ένα χάλκινο καζάνι επί 13 μήνες, όπου παρ' ολίγο να σκάσει. Τον Ηρακλή που τόξευσε το βυζί της Ήρας. Το Διομήδη που μαχαίρωσε την Αφροδίτη και τον Άρη στον Τρωικό πόλεμο. Σ' αυτές τις περιπτώσεις νίκησαν οι θνητοί τους αθάνατους γιατί είχαν δίκιο».

Οι τρεις γυναίκες γέμισαν φόβο και τρόμο. Φύγανε πανικόβλητες. Ακούς εκεί μια φτωχιά και άσημη γυναικούλα να τα βάλει με τους Ολύμπιους! Τάχυναν το βήμα τους για να μην τις προφτάσει η οργή των θεών. Η Ερατεινή πλάγιασε δίπλα στον Φυσιόδωρο και συλλογίστηκε:

-«Άθλιοι και φθονεροί θεοί και θεές. Μας φέρνεστε αυταρχικά και βάνουσα. Δεν θα σας ξαναπροσφέρω θυσίες και προσφορές. Δεν σας αξίζουν. Είστε άδικοι και παράλογοι.

Εμείς οι άνθρωποι πρέπει να σκεφτούμε σοβαρά πώς να σας ξεφορτωθούμε. Να πάψετε να εξουσιάζετε αυταρχικά τους ανθρώπους, να προκαλείτε πλημμύρες και κατακλυσμούς, πολέμους και καταστροφές. Μόλις μεγαλώσει λίγο η Πανωραία κι αρχίσει να καταλαβαίνει θα της τα πω όλα. Θα της ζητήσω να κηρύξουμε μαζί τον πόλεμο στα διάφορα «γραφτά», τις «μοίρες» και τις «τύχες». Φτάνει πια!»

Αυτά σκεπτόμενη, κοίταξε το μωρό. Η πανωραία της απάντησε με ένα γλυκό χαμόγελο, σαν να της έλεγε: -«Κατάλαβα και συμφωνώ απόλυτα μαζί σου». Έτσι αποκοιμήθηκε.

Σε ελεύθερες οντότητες όπως είναι ο άνθρωπος δεν υπάρχουν γραμμένα, πετρωμένα, κάρμα. Μπορεί κάποιος να κάνει πρόβλεψη για το μέλλον

δεδομένου του παρόντος περιβάλλοντος και των χαρακτήρων αλλά η ελευθερία που εμπριέχει στη φύση του ο άνθρωπος από την πρώτη κιόλας στιγμή της γέννησής του, του επιτρέπει να τα παρακάμπτει όλα. Ισχυρότερο όλων το δίκιο σε συνδυασμό με την καλοσύνη. Το καλό για την ανέλιξη των οντοτήτων. Πάντα όμως υπάρχει και κάτι άλλο, σαν σπίθα. Σαν αστάθμητος προσωπικός παράγοντας. Ίσως γιατί δεν υπάρχει μόνο ένας δρόμος για την ανέλιξη των ελεύθερων οντοτήτων, αλλά στην απεραντοσύνη της φύσεως πολλοί και διαφορετικοί. Όλοι προσαρμοσμένοι δε, στην ελεύθερη βούλησή μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΗΜΙΣΥ ΓΑΡ Τ' ΑΡΕΤΗΣ ΑΠΟΑΙΝΥΤΑΙ ΕΥΡΥΟΠΑ
ΖΕΥΣ
ΑΝΕΡΟΣ, ΕΥΤΕ ΚΕ ΜΙΝ ΚΑΤΑ ΔΟΥΛΙΟΝ ΗΜΑΡ
ΕΛΗΣΙ.

(Οδύσσεια ραψωδία ρ, στίχοι 322-323)

Νεοελληνική απόδοση Ι. Πολυλά,
«Το ήμισυ της αρετής ο βροντητής Δίας
παίρνει του ανθρώπου, αμ' εύρη αυτόν η μέρα της
δουλείας».

Η ελευθερία είναι η μισή αρετή.

Ως αρετή είναι διδακτή, με την ιδιαιτερότητα ότι το μεγάλο βήμα θα το κάνει ο ίδιος ο διδασκόμενος. Για όσους την έχουν χάσει, χρειάζεται απλά ένας καλός Δάσκαλος. Είτε αυτός είναι ένας άνθρωπος,

είτε κάποια βιβλία, είτε κάποια κατάσταση, είτε κάτι άλλο προσωπικά για αυτόν.

Η άλλη μισή αρετή είναι η αγάπη.

-Και ο Προμηθέας;

-Αυτός έχασε την ελευθερία του για 3297 χρόνια όπως γράφει σε ένα βιβλίο του ο Αργύρης Τσακαλίας, την “Γαλαξιακή Κοινωνία Φιλότητας”. Σύμφωνα με τον Αισχύλο ελευθερώθηκε μετά από 13 γενιές, δηλαδή 390 χρόνια περίπου αν θεωρήσουμε ότι μία γενιά αντιστοιχεί κατά μέσο όρο σε 30 χρόνια.

ΙΩ

Και ποιος θα σε λύση, αν δεν το θέλη ο Δίας;

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

Κάποιος απόγονός σου πρέπει να νάναι εκείνος.

ΙΩ

Τι είπες; ένα παιδί μου απ' τα δεινά θα σ' απαλλάξει;

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

Στη γέννα την τρίτη και δεκάτη ακόμα.

Ο Αργύρης ήταν γίγαντας γνώσεων και δεν μπορώ να ξέρω πως έφτασε στο συμπέρασμα των 3297 χρόνων. Ίσως να το έγραψε και έτσι ως ενδεικτικό αριθμό. Ακόμα ίσως ο απόγονος στην δέκατη τρίτη γέννα της Ιούς που ήταν ο Ηρακλής Αλκείδης επειδή έγινε αθάνατος τον έλυσε αρκετά πιο μετά από τα θεωρητικά χρόνια της γενιάς του.

Να γυρίσουμε όμως στον Προμηθέα.

Όπως γράφτηκε στην τραγωδία Προμηθεύς Δεσμώτης από τον Αισχύλο, ο Προμηθέας τράβηξε τα πάνδεινα επειδή αγάπησε πολύ

τους ανθρώπους και αποφάσισε να διώξει από τα μάτια τους μπρος το χάρο. Το έκανε δε όπως λέει πάντα ο Σοφός Αισχύλος φωλιάζοντας μέσα τους τις τυφλές ελπίδες. Μα κι από πάνω τράβηξε τα πάνδεινα για να διδαχθούν οι άνθρωποι και το παντέχνου πυρός σέλλας.

Ακόμα φαίνεται πεντακάθαρα ότι δεν υποδουλώθηκε στις προσταγές του Δία, ούτε καν όταν του έστειλε τον Ερμή.

Το εναντίον μάλιστα. Αφού έπραξε ανυπότακτα, εκφράζεται και στον Ερμή με τα πλέον ανυπότακτα λόγια, της πλέον ανυπότακτης σκέψης, όπως αυτή διέπει και όλες τις αρχαιοελληνικές τραγωδίες.

ΧΟΡΟΣ

ΠΑΝΤ' ΕΚΚΑΛΥΨΟΝ ΚΑΙ ΓΕΓΩΝ' ΗΜΙΝ ΛΟΓΟΝ,
 ΠΟΙΩ ΛΑΒΩΝ ΣΕ ΖΕΥΣ ΕΠ' ΑΙΤΙΑΜΑΤΙ
 ΟΥΤΩΣ ΑΤΙΜΩΣ ΚΑΙ ΠΙΚΡΩΣ ΑΙΚΙΖΕΤΑΙ
 ΔΙΔΑΞΟΝ ΗΜΑΣ, ΕΙ ΤΙ ΜΗ ΒΛΑΠΤΗ ΛΟΓΩ.

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

ΑΛΓΕΙΝΑ ΜΕΝ ΜΟΙ ΚΑΙ ΛΕΓΕΙΝ ΕΣΤΙΝ ΤΑΔΕ,
 ΑΛΓΟΣ ΔΕ ΣΙΓΑΝ, ΠΑΝΤΑΧΗ ΔΕ ΔΥΣΠΟΤΜΑ.

...

Ο Δ' ΟΥΝ ΕΡΩΤΑΤ', ΑΙΤΙΑΝ ΚΑΘ' ΗΝΤΙΝΑ
 ΑΙΚΙΖΕΤΑΙ ΜΕ, ΤΟΥΤΟ ΔΗ ΣΑΦΗΝΙΩ.
 ΟΠΩΣ ΤΑΧΙΣΤΑ ΣΤΟΝ ΠΑΤΡΩΟΝ ΕΣ ΘΡΟΝΟΝ
 ΚΑΘΕΖΕΤ', ΕΥΘΥΣ ΔΑΙΜΟΣΙΝ ΝΕΜΕΙ ΓΕΡΑ
 ΑΛΛΟΙΣΙΝ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΔΙΕΣΤΟΙΧΙΖΕΤΟ
 ΑΡΧΗΝ, ΒΡΟΤΩΝ ΔΕ ΤΩΝ ΤΑΛΑΙΠΩΡΩΝ ΛΟΓΟΝ
 ΟΥΚ ΕΣΧΕΝ ΟΥΔΕΝ', ΑΛΛ' ΑΪΣΤΩΣΑΣ ΓΕΝΟΣ
 ΤΟ ΠΑΝ ΕΧΡΗΖΕΝ ΑΛΛΟ ΦΙΤΥΣΑΙ ΝΕΟΝ.
 ΚΑΙ ΤΟΙΣΙΝ ΟΥΔΕΙΣ ΑΝΤΕΒΑΙΝΕ ΠΛΗΝ ΕΜΟΥ'

ΕΓΩ Δ' ΕΤΟΛΜΗΣ' ΕΞΕΛΥΣΑΜΗΝ ΒΡΟΤΟΥΣ
 ΤΟ ΜΗ ΔΙΑΡΡΑΙΣΘΕΝΤΑΣ ΕΙΣ ΑΙΔΟΥ ΜΟΛΕΙΝ.
 ΤΩ ΤΟΙ ΤΟΙΑΙΣΔΕ ΠΗΜΟΝΑΙΣΙ ΚΑΜΠΤΟΜΑΙ,
 ΠΑΣΧΕΙΝ ΜΕΝ ΑΛΓΕΙΝΑΙΣΙΝ, ΟΙΚΤΡΑΙΣΙΝ Δ'
 ΙΔΕΙΝ'

ΘΗΗΤΟΥΣ Δ' ΕΝ ΟΙΚΤΩ ΠΡΟΘΕΜΕΝΟΣ,
 ΤΟΥΤΟΥ ΤΥΧΕΙΝ

ΟΥΚ ΗΞΙΩΘΗΝ ΑΥΤΟΣ, ΑΛΛΑ ΝΗΛΕΩΣ
 ΩΔ' ΕΡΡΥΘΟΜΙΣΜΑΙ, ΖΗΝΙ ΔΥΣΚΛΕΗΣ ΘΕΑ.

ΧΟΡΟΣ

ΣΙΔΗΡΟΦΡΩΝ ΤΕ ΚΑΚ ΠΕΤΡΑΣ ΕΙΡΓΑΣΜΕΝΟΣ
 ΟΣΤΙΣ, ΠΡΟΜΗΘΕΥ, ΣΟΙΣΙΝ ΟΥ ΣΥΝΑΣΧΑΛΑ
 ΜΟΧΘΟΙΣ' ΕΓΩ ΓΑΡ ΟΥΤ' ΑΝ ΕΙΣΙΔΕΙΝ ΤΑΔΕ
 ΕΧΡΗΖΟΝ ΕΙΣΙΔΟΥΣΑ Τ' ΗΛΓΥΝΘΗΝ ΚΕΑΡ.

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

ΚΑΙ ΜΗΝ ΦΙΛΟΙΣ ΕΛΕΙΝΟΣ ΕΙΣΟΡΑΝ ΕΓΩ.

ΧΟΡΟΣ

ΜΗ ΠΟΥ ΤΙ ΠΡΟΥΒΗΣ ΤΩΝΔΕ ΚΑΙ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ;

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

**ΘΗΗΤΟΥΣ Γ' ΕΠΑΥΣΑ ΜΗ ΠΡΟΔΕΡΚΕΣΘΑΙ
 ΜΟΡΟΝ.**

ΧΟΡΟΣ

ΤΟ ΠΟΙΟΝ ΕΥΡΟΝ ΤΗΣΔΕ ΦΑΡΜΑΚΟΝ **ΝΟΣΟΥ;**

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

ΤΥΦΛΑΣ ΕΝ ΑΥΤΟΙΣ ΕΛΠΙΔΑΣ ΚΑΤΩΚΙΣΑ.

ΧΟΡΟΣ

ΜΕΓ' ΩΦΕΛΗΜΑ ΤΟΥΤ' ΕΔΩΡΗΣΩ ΒΡΟΤΟΙΣ.

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΙΣΔΕ ΜΕΝΤΟΙ ΠΥΡ ΕΓΩ ΣΦΙΝ ΩΠΑΣΑ.

ΧΟΡΟΣ

ΚΑΙ ΝΥΝ ΦΛΟΓΩΠΟΝ ΠΥΡ ΕΧΟΥΣ' ΕΦΗΜΕΡΟΙ;

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

ΑΦ' ΟΥ ΓΕ ΠΟΛΛΑΣ ΕΚΜΑΘΗΣΟΝΤΑΙ ΤΕΧΝΑΣ.

ΧΟΡΟΣ

ΤΟΙΟΙΣΔΕ ΔΗ ΣΕ ΖΕΥΣ ΕΠ' ΑΙΤΙΑΜΑΣΙΝ-

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

ΑΙΚΙΖΕΤΑΙ ΤΕ ΚΟΥΔΑΜΗ ΧΑΛΑ ΚΑΚΩΝ

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ ΔΕΣΜΩΤΗΣ ΑΙΣΧΥΛΟΥ

ΣΤΙΧΟΙ 193-198 ΚΑΙ 226-256

Συνεχίζω με την νεοελληνική απόδοση του Τάκη Μπαρλά, εκτός από τον με έντονο χρώμα στίχο 253 που είναι δική μου η απόδοση, ως κάτι που πρέπει να προσεχθεί και να αποδοθεί όσο καλύτερα γίνεται.

ΧΟΡΟΣ

Όλα φανέρωσέ μας τα κι 'στόρησέ μας σε ποιο σου τάχα κρίμα σ' έπιασεν ο Δίας, κι έτσι άτιμα κι έτσι σκληρά σε βασανίζει. Πες μας κι εμάς, αν δεν σου φέρνει βλάβη ο λόγος.

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ

Και να τα λέω πονώ και να σωπαίνω πόνος, κι από παντού κακά και μαύρα.

...

Και τώρα αυτό που με ρωτάτε, για ποια αιτία έτσι άτιμα με βασανίζει, θα σας εξηγήσω.

Μόλις είχε καθίσει στον πατρικό του θρόνο, κι αμέσως άρχισε προνόμια να προσφέρει στους θεούς, αυτό στον ένα και αυτό στον άλλον, σε κλήρους διαμεράζοντας την εξουσία, δίχως καθόλου να γνοιαστεί για τους ταλαίπωρους

θνητούς, μ' αντίθετα ήθελε να ξεπαστρέψει σύρριζα το γένος των, κι άλλο καινούργιο να φυτέψει.

(Πρβ. το μύθο των γενών στον Ησίοδο «Έργα και Ημέραι» 109-201)

Κι έξω από 'με, κανείς σ' αυτά δεν αντιστάθηκε, εγώ μονάχα τόλμησα, και τους ανθρώπους γλύτωσα, να μην κατέβουν θρύμματα στον Άδη. Γι' αυτό λοιπόν ρέβω σ' ετούτα τα μαρτύρια, αβάσταχτα για με που τα τραβώ, φριχτά και να τα βλέπεις. Για να' χω τόσο συμπονέσει τους θνητούς, συμπόνια εγώ δεν αξιώθηκα να βρω. Και να πως μ' έχουν, δίχως έλεος, αργασμένο, θέαμα (ελεεινό και) ντρόπιασμα του Δία.

ΧΟΡΟΣ

Σιδερόκαρδος κι από πέτρα είναι πλασμένος όποιος τα πάθη σου δεν συμπονάει, Προμηθέα! Εγώ δε θα 'θελα ποτέ μου να τα δω, και ράγισε η καρδιά μου καθώς τα 'δα.

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ

Οι φίλοι, ναι, λύπη τους φέρνω να με βλέπουν.

ΧΟΡΟΣ

Μήπως προχώρησες πιο πέρα απ' όσα μου πες;

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ

Απ' τους θνητούς έπαυσα να προδέχονται το θάνατο. (Στίχος 253)

(προδέκομαι σημαίνει προδέχομαι Ομηρικών Λεξικόν Ι. Πανταζίδου)

ΧΟΡΟΣ

Ποιο γιατρικό για την αρρώστια αυτή τους βρήκες;

(σ.σ. Ο Αργύρης Τσακαλίας μου είχε κάνει την παρατήρηση ότι στο αρχαίο κείμενο, ο Αισχύλος χαρακτηρίζει το θάνατο νόσο, δηλαδή αρρώστια,

κάτι που μόλις λίγα χρόνια ξεκίνησαν να λένε κάποιοι επιστήμονες).

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ

Τυφλές ελπίδες έβαλα μες την καρδιά τους.

ΧΟΡΟΣ

Μεγάλο δώρο χάρισες του ανθρώπου.

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ

Κι ακόμα τη φωτιά εγώ τους έδωκα.

ΧΟΡΟΣ

Τη λαμπερή φωτιά οι εφήμεροι την έχουν τώρα;

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ

Και περισσότερες μ' αυτή θα μάθουν τέχνες.

ΧΟΡΟΣ

Γι αυτές λοιπόν τις αφορμές ο Δίας

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ

Με τυραννά κι ούτε σκοπεύει να λουφάξει.

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

Η ΜΗΝ ΕΤΙ ΖΕΥΣ, ΚΑΙ ΠΕΡ ΑΥΘΑΔΗΣ ΦΡΕΝΩΝ,
ΕΣΤΕ ΤΑΠΕΙΝΟΣ, ΟΙΟΝ ΕΞΑΡΤΥΕΤΑΙ
ΓΑΜΟΝ ΓΑΜΕΙΝ, ΟΣ ΑΥΤΟΝ ΕΚ ΤΥΡΑΝΝΙΔΟΣ
ΘΡΟΝΩΝ ΤΑ' ΑΪΣΤΟΝ ΕΚΒΑΛΕΙ' ΠΑΤΡΟΣ Δ' ΑΡΑ
ΚΡΟΝΟΥ ΤΟΤ' ΗΔΗ ΠΑΝΤΕΛΩΣ ΚΡΑΝΘΗΣΕΤΑΙ,
ΗΝ ΕΚΠΙΤΝΩΝ ΗΡΑΤΟ ΔΗΝΑΙΩΝ ΘΡΟΝΩΝ.
ΤΟΙΩΝΔΕ ΜΟΧΘΩΝ ΕΚΤΡΟΠΗΝ ΟΥΔΕΙΣ ΘΕΩΝ
ΔΥΝΑΙΤ' ΑΝ ΑΗΤΩ ΠΛΗΝ ΕΜΟΥ ΔΕΙΞΑΙ ΣΑΦΩΣ·
ΕΓΩ ΤΑΔ' ΟΙΔΑ ΧΩ ΤΡΟΠΩ. ΠΡΟΣ ΤΑΥΤΑ ΝΥΝ
ΘΑΡΣΩΝ ΚΑΘΗΣΘΩ ΤΟΙ ΠΕΔΑΡΣΙΟΙΣ ΚΤΥΠΟΙΣ
ΠΙΣΤΟΣ, ΤΙΝΑΣΣΩΝ Τ' ΕΝ ΧΕΡΟΙΝ ΠΥΡΠΝΟΥΝ
ΒΕΛΟΣ.

ΟΥΔΕΝ ΓΑΡ ΑΥΤΩ ΤΑΥΤ' ΕΠΑΡΚΕΣΕΙ ΤΟ ΜΗ ΟΥ
ΠΕΣΕΙΝ ΑΤΙΜΩΣ ΠΤΩΜΑΤ' ΟΥΚ ΑΝΑΣΧΕΤΑ'

ΤΟΙΟΝ ΠΑΛΑΙΣΤΗΝ ΝΥΝ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΖΕΤΑΙ
 ΕΠ' ΑΥΤΟΣ ΑΥΤΩ, ΔΥΣΜΑΧΩΤΑΤΟΝ ΤΕΡΑΣ,
 ΟΣ ΔΗ ΚΕΡΑΥΝΟΥ ΚΡΕΙΣΣΟΝ ΕΥΡΗΣΕΙ ΦΛΟΓΑ
 ΒΡΟΝΤΗΣ Θ' ΥΠΕΡΒΑΛΛΟΝΤΑ ΚΑΡΤΕΡΟΝ
 ΚΤΥΠΟΝ,

ΘΑΛΑΣΣΙΑΝ ΤΕ ΓΗΣ ΤΙΝΑΚΤΕΙΡΑΝ ΝΟΣΟΝ,
 ΤΡΙΑΙΝΑΝ ΑΙΧΜΗΝ ΤΗΝ ΠΟΣΕΙΔΩΝΟΣ, ΣΚΕΔΑ.
 ΠΤΑΙΣΑΣ ΔΕ ΤΩΔΕ ΠΡΟΣ ΚΑΚΩ ΜΑΘΗΣΕΤΑΙ
 ΟΣΟΝ ΤΟ Τ'ΑΡΧΕΙΝ ΚΑΙ ΤΟ ΔΟΥΛΕΥΕΙΝ ΔΙΧΑ.

ΧΟΡΟΣ

ΣΥ ΘΗΝ Α ΧΡΗΖΕΙΣ, ΤΑΥΤ' ΕΠΙΓΛΩΣΣΑ ΔΙΟΣ.

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

ΑΠΕΡ ΤΕΛΕΙΤΑΙ, ΠΡΟΣ Δ' Α ΒΟΥΛΟΜΑΙ ΛΕΓΩ.

ΧΟΡΟΣ

ΚΑΙ ΠΡΟΣΔΟΚΑΝ ΧΡΗ ΔΕΣΠΟΣΕΙΝ ΖΗΝΟΣ
 ΤΙΝΑ;

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΕ Γ' ΕΞΕΙ ΔΥΣΛΟΦΩΤΕΡΟΥΣ
 ΠΟΝΟΥΣ.

ΧΟΡΟΣ

ΠΩΣ Δ' ΟΥΧΙ ΤΑΡΒΕΙΣ ΤΟΙΑΔ' ΕΚΡΙΠΤΩΝ ΕΠΗ;

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

ΤΙ Δ' ΑΝ ΦΟΒΟΙΜΗΝ Ω ΘΑΝΕΙΝ ΟΥ ΜΟΡΣΙΜΟΝ;

ΧΟΡΟΣ

ΑΛΛ' ΑΘΛΟΝ ΑΝ ΣΟΙ ΤΟΥΔ' ΕΤ' ΑΛΓΙΩ ΠΟΡΟΙ.

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

Ο Δ' ΟΥΝ ΠΟΙΕΙΤΩ' ΠΑΝΤΑ ΠΡΟΣΔΟΚΗΤΑ ΜΟΙ.

ΧΟΡΟΣ

ΟΙ ΠΡΟΣΚΥΝΟΥΝΤΕΣ ΤΗΝ ΑΔΡΑΣΤΕΙΑ ΣΟΦΟΙ.

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

ΣΕΒΟΥ, ΠΡΟΣΕΥΧΟΥ, ΘΩΠΤΕ ΤΟΝ ΚΡΑΤΟΥΝΤ'
 ΑΕΙ'

ΕΜΟΙ Δ' ΕΛΑΣΣΟΝ ΖΗΝΟΣ Η ΜΗΔΕΝ ΜΕΛΕΙ'

ΔΡΑΤΩ, ΚΡΑΤΕΙΤΩ ΤΟΝΔΕ ΤΟΝ ΒΡΑΧΥΝ
ΧΡΟΝΟΝ
ΟΠΩΣ ΘΕΛΕΙ· ΔΑΡΟΝ ΓΑΡ ΟΥΚ ΑΡΞΕΙ ΘΕΟΙΣ.
ΑΛΛ' ΕΙΣΟΡΩ ΓΑΡ ΤΟΝΔΕ ΤΟΝ ΔΙΟΣ ΤΡΟΧΙΝ,
ΤΟΝ ΤΟΥ ΤΥΡΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΝΕΟΘΥ ΔΙΑΚΟΝΟΝ·
ΠΑΝΤΩΣ ΤΙ ΚΑΙΝΟΝ ΑΓΓΕΛΩΝ ΕΛΗΛΥΘΕΝ.

ΕΡΜΗΣ

ΣΕ – ΤΟΝ ΣΟΦΙΣΤΗΝ, ΤΟΝ ΠΙΚΡΩΣ
ΥΠΕΡΠΙΚΡΟΝ,
ΤΟΝ ΕΞΑΜΑΡΤΟΝΤ' ΕΣ ΘΕΟΥΣ ΕΦΗΜΕΡΟΙΣ
ΠΟΡΟΝΤΑ ΤΙΜΑΣ, ΤΟΝ ΠΥΡΟΣ ΚΛΕΠΤΗΝ ΛΕΓΩ-
ΠΑΤΗΡ ΑΝΩΓΕ Σ' ΟΥΣΤΙΝΑΣ ΚΟΜΠΕΙΣ ΓΑΜΟΥΣ
ΑΥΔΑΝ, ΠΡΟΣ ΩΝ Τ'ΕΚΕΙΝΟΣ ΕΚΠΙΠΤΕΙ
ΚΡΑΤΟΥΣ·
ΚΑΙ ΤΑΥΤΑ ΜΕΝΤΟΙ ΜΗΔΕΝ ΑΙΝΙΚΤΗΡΙΩΣ,
ΑΛΛ' ΑΥΘ' ΕΚΑΣΤΑ ΦΡΑΖΕ· ΜΗΔΕ ΜΟΙ ΔΙΠΛΑΣ
ΟΔΟΥΣ, ΠΡΟΜΗΘΕΥ, ΠΡΟΣΒΑΛΗΣ· ΟΡΑΣ Δ' ΟΤΙ
ΖΕΥΣ ΤΟΙΣ ΤΟΙΟΥΤΟΙΣ ΟΥΧΙ ΜΑΛΘΑΚΙΖΕΤΑΙ.

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

ΣΕΜΝΟΣΤΟΜΟΣ ΓΕ ΚΑΙ ΦΡΟΝΗΜΑΤΟΣ ΠΛΕΩΣ
Ο ΜΥΘΟΣ ΕΣΤΙΝ, ΩΣ ΘΕΩΝ ΥΠΗΡΕΤΟΥ.
ΝΕΟΝ ΝΕΟΙ ΚΡΑΤΕΙΤΕ ΚΑΙ ΔΟΚΕΙΤΕ ΔΗ
ΝΑΙΕΙΝ ΑΠΕΝΘΗ ΠΕΡΓΑΜ' ΟΥΚ ΕΚ ΤΩΝΔ' ΕΓΩ
ΔΙΣΣΟΥΣ ΤΥΡΑΝΝΟΥΣ ΕΚΠΕΣΟΝΤΑΣ
ΗΣΘΟΜΗΝ;
ΤΡΙΤΟΝ ΔΕ ΤΟΝ ΝΥΝ ΚΟΙΡΑΝΟΥΝΤ' ΕΠΟΨΟΜΑΙ
ΑΙΣΧΙΣΤΑ ΚΑΙ ΤΑΧΙΣΤΑ. ΜΟΙ ΤΙ ΣΟΙ ΔΟΚΩ
ΤΑΡΒΕΙΝ ΥΠΟΠΤΗΣΣΕΙΝ ΤΕ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ
ΘΕΟΥΣ;
ΠΟΛΛΟΥ ΓΕ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΑΝΤΟΣ ΕΛΛΕΙΠΩ. ΣΥ ΔΕ
ΚΕΛΕΥΘΟΝ ΗΝΠΕΡ ΗΛΘΕΣ ΕΓΚΟΝΕΙ ΠΑΛΙΝ·
ΠΕΥΣΗ ΓΑΡ ΟΥΔΕΝ ΩΝ ΑΝΙΣΤΟΡΕΙΣ ΕΜΕ.

ΕΡΜΗΣ

ΤΟΙΟΙΣΔΕ ΜΕΝΤΟΙ ΚΑΙ ΠΡΙΝ ΑΥΘΑΔΙΣΜΑΣΙΝ
ΕΣ ΤΑΣΔΕ ΣΑΥΤΟΝ ΠΗΜΟΝΑΣ ΚΑΘΩΡΜΙΣΑΣ.

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

ΤΗΣ ΣΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ ΤΗΝ ΕΜΗΝ ΔΥΣΠΡΑΞΙΑΝ,
ΣΑΦΩΣ ΕΠΙΣΤΑΣ' ΟΥΚ ΑΝ ΑΛΛΑΞΑΙΜ' ΕΓΩ'
ΚΡΕΙΣΣΟΝ ΓΑΡ ΟΙΜΑΙ ΤΗΔΕ ΛΑΤΡΕΥΕΙΝ ΠΕΤΡΑ
Η ΠΑΤΡΙ ΞΥΝΑΙ ΖΗΝΙ ΠΙΣΤΟΝ ΑΓΓΕΛΟΝ
ΟΥΤΩΣ ΥΒΡΙΖΕΙΝ ΤΟΥΣ ΥΒΡΙΖΟΝΤΑΣ ΧΡΕΩΝ.

ΕΡΜΗΣ

ΧΛΙΔΑΝ ΕΟΙΚΑΣ ΤΟΙΣ ΠΑΡΟΥΣΙ ΠΡΑΓΜΑΣΙΝ.

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

ΧΛΙΔΩ; ΧΛΙΔΩΝΤΑΣ ΩΔΕ ΤΟΥΣ ΕΜΟΥΣ ΕΓΩ
ΕΧΘΡΟΥΣ ΙΔΟΙΜΙ ΚΑΙ ΣΕ Δ' ΕΝ ΤΟΥΤΟΙΣ ΛΕΓΩ

ΕΡΜΗΣ

Η ΚΑΜΕ ΓΑΡ ΤΙ ΣΥΜΦΟΡΑΙΣ ΕΠΑΙΤΙΑ;

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

ΑΠΛΩ ΛΟΓΩ ΤΟΥΣ ΠΑΝΤΑΣ ΕΧΘΑΙΡΩ ΘΕΟΥΣ,
ΟΣΟΙ ΠΑΘΟΝΤΕΣ ΕΥ ΚΑΚΟΥΣΙ Μ' ΕΚΔΙΚΩΣ.

ΕΡΜΗΣ

ΚΛΥΩ Σ' ΕΓΩ ΜΕΜΗΝΟΤ' ΟΥ ΣΜΙΚΡΑΝ ΝΟΣΟΝ.

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

ΝΟΣΟΙΜ' ΑΝ ΕΙ ΝΟΣΗΜΑ ΤΟΥΣ ΕΧΘΡΟΥΣ
ΣΤΥΓΕΙΝ.

ΕΡΜΗΣ

ΕΙΗΣ ΦΟΡΗΤΟΣ ΟΥΚ ΑΝ, ΕΙ ΠΡΑΣΣΟΙΣ ΚΑΛΩΣ.

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

ΩΜΟΙ.

ΕΡΜΗΣ

ΤΟΔΕ ΖΕΥΣ ΤΟΥΠΟΣ ΟΥΚ ΕΠΙΣΤΑΤΑΙ

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

ΑΛΛ' ΕΚΔΙΔΑΣΚΕΙ ΠΑΝΘ' Ο ΓΗΡΑΣΚΩΝ
ΧΡΟΝΟΣ.

ΕΡΜΗΣ

ΚΑΙ ΜΗΝ ΣΥ Γ' ΟΥΠΩ ΣΩΦΡΟΝΕΙΝ ΕΠΙΣΤΑΣΑΙ.

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

ΣΕ ΓΑΡ ΠΡΟΣΗΥΔΩΝ ΟΥΚ ΑΝ ΟΝΘ' ΥΠΗΡΕΤΗΝ.

ΕΡΜΗΣ

ΕΡΕΙΝ ΕΟΙΚΑΣ ΟΥΔΕΝ ΩΝ ΧΡΗΖΕΙ ΠΑΤΗΡ.

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

ΚΑΙ ΜΗ ΟΦΕΙΛΩΝ Γ' ΑΝ ΤΙΝΟΙΜ' ΑΥΤΩ ΧΑΡΙΝ.

ΕΡΜΗΣ

ΕΚΕΡΤΟΜΗΣΑΣ ΔΗΘΕΝ ΩΣ ΠΑΙΔ' ΟΝΤΑ ΜΕ.

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

ΟΥ ΓΑΡ ΣΥ ΠΑΙΣ ΤΕ ΚΑΤΙ ΤΟΥΔ' ΑΝΟΥΣΤΕΡΟΣ,

ΕΙ ΠΡΟΣΔΟΚΑΣ ΕΜΟΥ ΤΙ ΠΕΥΣΕΣΘΑΙ ΠΑΡΑ;

ΟΥΚ ΕΣΤΙΝ ΑΙΚΙΣΜ' ΟΥΔΕ ΜΗΧΑΝΗΜ' ΟΤΩ

ΠΡΟΤΡΕΨΕΤΑΙ ΜΕ ΖΕΥΣ ΓΕΓΩΝΗΣΑΙ ΤΑΔΕ,

ΠΡΙΝ ΑΝ ΧΑΛΑΣΘΗ ΔΕΣΜΑ ΛΥΜΑΝΤΗΡΙΑ.

ΠΡΟΣ ΤΑΥΤΑ ΡΙΠΤΕΣΘΩ ΜΕΝ ΑΙΘΑΛΟΥΣΣΑ

ΦΛΟΞ,

ΛΕΥΚΟΠΤΕΡΩ ΔΕ ΝΙΦΑΔΙ ΚΑΙ ΒΡΟΝΤΗΜΑΣΙΝ

ΧΘΟΝΙΟΙΣ ΚΥΚΑΤΩ ΠΑΝΤΑ ΚΑΙ ΤΑΡΑΣΣΕΤΩ

ΓΝΑΜΨΕΙ ΓΑΡ ΟΥΔΕΝ ΤΩΝΔΕ Μ' ΩΣΤΕ ΚΑΙ

ΦΡΑΣΑΙ

ΠΡΟΣ ΟΥ ΧΡΕΩΝ ΝΙΝ ΕΚΠΕΣΕΙΝ ΤΥΡΑΝΝΙΔΟΣ.

ΕΡΜΗΣ

ΟΡΑ ΝΥΝ ΕΙ ΣΟΙ ΤΑΥΤ' ΑΡΩΓΑ ΦΑΙΝΕΤΑΙ.

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

ΩΠΤΑΙ ΠΑΛΑΙ ΔΗ ΚΑΙ ΒΕΒΟΥΛΕΥΤΑΙ ΤΑΔΕ

ΕΡΜΗΣ

ΤΟΛΜΗΣΟΝ, Ω ΜΑΤΑΙΕ, ΤΟΛΜΗΣΟΝ ΠΟΤΕ

ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΠΗΜΟΝΑΣ ΟΡΘΩΣ

ΦΡΟΝΕΙΝ.

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

ΟΧΛΕΙΣ ΜΑΤΗΝ ΜΕ ΚΥΜ' ΟΠΩΣ ΠΑΡΗΓΟΡΩΝ

ΕΙΣΕΛΘΕΤΩ ΣΕ ΜΗΠΟΘ' ΩΣ ΕΓΩ ΔΙΟΣ
 ΓΝΩΜΗΝ ΦΟΒΗΘΕΙΣ ΘΗΛΥΝΟΥΣ ΓΕΝΗΣΟΜΑΙ
 ΚΑΙ ΛΙΠΑΡΗΣΩ ΤΟΝ ΜΕΓΑ ΣΤΥΓΟΥΜΕΝΟΝ
 ΓΥΝΑΙΚΟΜΙΜΟΙΣ ΥΠΤΙΑΣΜΑΣΙΝ ΧΕΡΩΝ
 ΛΥΣΑΙ ΜΕ ΔΕΣΜΩΝ ΤΩΝΔΕ ΤΟΥ ΠΑΝΤΟΣ ΔΕΩ.

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ ΔΕΣΜΩΤΗΣ ΑΙΣΧΥΛΟΥ
 ΣΤΙΧΟΙ 907-1006

Νεοελληνική απόδοση Τάκη Μπαρλά

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ

Κι όμως μ' όλη την έπαρση του νου του ο Δίας
 θαρθεί μια μέρα που θα γίνει ταπεινός, γιατί
 ετοιμάζεται να κάμει γάμο, που άφαντο θα τον
 γκρεμίσει από τον θρόνο του κι από την εξουσία,
 και τότε θα συντελεστεί πέρα για πέρα η κατάρα του
 πατέρα του Κρόνου, όπου ξεστόμισε σαν έπεφτε
 από τη πανάρχαιας βασιλείας του το θρόνο. Και τον
 τρόπο για ν' αποτρέψει τέτοια συφορά κανένας
 θεός, εξόν εμέ, δεν θα μπορούσε άσφαλτα να του
 δείξει, εγώ μονάχα ξέρω **τα μελλούμενα και πως
 μπορούνε να μη γίνουν.**

(σ.σ. Η άποψη του Αισχύλου για τα γραφτά)

Μα τώρα ξέγνοιαστος ας κάθεται, θαρρώντας στα
 αιθερόσκαστα μπουμπουνητά του και τινάζοντας
 στα χέρια του τα πύρινά του αστροπελέκια, όμως
 καθόλου αυτά δεν τον γλιτώνουν από το πέσιμο
 σ'αβάσταχτη ντροπή, γιατί ετοιμάζει τώρα ο ίδιος
 του εαυτού του αντίπαλο απολέμητο, τέρας
 αντρείας, που δυνατότερη από τον κεραυνό θε
 νάβρει φλόγα, κι ανώτερο από τη βροντή φοβερό
 χτύπο, που θρύμματα θε να σκορπίσει στον αέρα κι

αυτή ακόμα την πληγή της θάλασσας, την κοσμοσειστρα τρίαινα του Ποσειδώνα. Και τη μέρα όπου σ' αυτή τη συφορά θα πέσει, θα μάθει **πόση διαφορά χωρίζει το «νάσαι αφέντης» από το «νάσαι δούλος»**

(σ.σ. όσο υπάρχει το ένα υπάρχει και το άλλο, όσο είναι κανείς αφέντης σε κάποιον ή κάποιους είναι ή θα γίνει δούλος σε κάποιον άλλον ή κάποιους άλλους, ούτε αφέντης, ούτε δούλος, ελεύθερος άνθρωπος, όπως ο πρόγονος των Ελλήνων Προμηθέας).

ΧΟΡΟΣ

Αυτό που λαχταράς (χρησμό το κάνεις και) το κακομελετάς του Δία.

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ

Προλέγω το τι θα γίνει, μα είναι κι αυτό που θέλω.

ΧΟΡΟΣ

Είναι να ελπίζεις ότι θα δεις το Δία στην εξουσία άλλου αφέντη;

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ

Κι άλλα πιο αβάσταχτα από αυτά θα πάθει.

ΧΟΡΟΣ

Πως δε φοβάσαι να ξεστομίζεις τέτοια λόγια;

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ

Τι να φοβάμαι, αφού γραφτό μου δεν είναι να πεθάνω.

ΧΟΡΟΣ

Αλλά μπορεί σε πιο σκληρά μαρτύρια να σε ρίξει.

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ

Κι αυτό ας το κάνει. Όλα τα περιμένω.

ΧΟΡΟΣ

Σοφοί είναι αυτοί που προσκυνούνε την Αδράστεια*.

(* Η Αδράστεια ήταν θεά ανάλογη με τη Νέμεση. Το να σκύβει κανείς μπροστά στην Αδράστεια είναι πράξη ταπεινοφροσύνης που ξορκίζει την οργή των θεών).

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ

Σέβου, Προσκύνα συ, χάρεινε πάντα εκείνον όπου κρατάει την εξουσία, όσο για μένα, πιο λίγο από το τίποτα ψηφώ το Δία, ας κυβερνάει κι ας κάνει ό,τι θέλει, όσος καιρός του μένει ακόμα, γιατί δε θάναι για πολύ ο ηγεμόνας των θεών. Μα βλέπω να! Του Δία τον ταχυδρόμο, του νέου βασιληά τον πρόθυμο υπηρέτη, το δίχως άλλο, κάποιο καινούργιο μήνυμα μας φέρνει.

ΕΡΜΗΣ

Σε σένα - το σοφό, πούσαι γιομάτος πίκρα και φαρμάκι, που στους θεούς αμάρτησες και πήγες να δώσεις στους εφήμερους τιμές, τον κλέφτη λέω της φωτιάς – στέλνει ο πατέρας προσταγή να φανερώσεις αυτούς τους γάμους που κομπάζεις πως θα γίνουν ταχ' αφορμή το θρόνο του να χάσει εκείνος, κι όχι με αινίγματα και μπερδεμένα λόγια, μα ξάστερα κι ένα προς ένα πες τα, και μη με βάλεις να κάμω διπλό δρόμο, το βλέπεις με τέτοια δε μαλάζεται ο Δίας.

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ

Μεγαλόστομα λόγια κι έπαρση γιομάτα, καθώς ταιριάζουν σε υπηρέτη των θεών. Νέοι με χθεσινή εξουσία, και θαρρείτε πως κάθεστε σε πυργοκάστελα άπαρτα, μα εγώ δεν είδα δυο βασιλιάδες απ' αυτά να γκρεμιστούνε; Και τρίτον

άτιμα και γρήγορα, θα δω αυτόν που βασιλεύει
 τώρα, μη τάχα σου φαντάζω πως εδείλιασα και
 σκιάζουμε τους νέους θεού σου; Έννοια σου κι αυτό
 ποτέ δεν θα το πάθω. Μα συ το δρόμο που ήρθες,
 βιάσου να ξαναπάρεις πίσω, γιατί, απ' αυτά που με
 ρωτάς, τίποτα δεν θα μάθεις.

ΕΡΜΗΣ

Τέτοιες και πριν αυθάδειες σ' άραξαν για καλά στο
 αραξοβόλι αυτό της συφοράς.

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ

Με τη σκλαβιά σου, μάθε το καλά, εγώ ποτέ δεν
 θ'άλλαζα τη συφορά μου, τ'όχω καλύτερα σ' αυτό το
 βράχο σκλάβος, παρά πιστός του Δία
 μαντατοφόρος, έτσι τους υβριστές πρέπει να
 βρίζεις.

ΕΡΜΗΣ

Τα 'χεις καμάρι φαίνεται τα βάσανά σου.

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ

Καμάρι; Έτσι άμποτε να δω να καμαρώνουν και οι
 εχθροί μου και μεσ' αυτούς και σένα βάζω.

ΕΡΜΗΣ

Με θεωρείς και μένα φταίχτη για τις συφορές σου

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ

Με απλά λόγια, όλους τους θεούς μισώ, που είδαν
 καλό από με και μου το πληρώνουν τόσο άδικα.

ΕΡΜΗΣ

Σού 'στριψε βλέπω για καλά.

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ

Ίσως αν είναι τρέλα τους εχθρούς σου να μισείς.

ΕΡΜΗΣ

Δεν θα 'σουν, όχι, υποφερτός, αν ευτυχούσες.

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ

Ωιμένα.

ΕΡΜΗΣ

Αυτόν τον λόγο δεν τον ξέρει ο Δίας.

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ

Μα όλα ο καιρός γεράζοντας μας τα μαθαίνει.

ΕΡΜΗΣ

Κι όμως εσύ δεν έμαθες ακόμα γνώση.

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ

Και βέβαια, αλλιώς δεν θα μιλούσα σ' ένα δούλο.

ΕΡΜΗΣ

Σκοπό δεν έχεις βλέπω να απαντήσεις σε ότι ζητά ο πατέρας

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ

Α, δίχως άλλο, χάρη του χρωστώ και θα 'πρεπε να του την ξεπληρώσω.

ΕΡΜΗΣ

Σα να 'μωνα παιδί με περιπαίζεις.

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ

Παιδί δεν είσαι και πιο αμυαλος ακόμα, αν περιμένεις τίποτ' απ' εμέ να μάθεις; Μα δεν υπάρχει βάσανο ούτε τέχνη για να με κάνει ο Δίας να πω το μυστικό μου, προτού με λύσει απ' τα άτιμα δεσμά μου. Ας ρίξει πάνω μου όση θέλει κατακάφτρα φλόγα, κάτω από τα άσπρα πούπουλα χιονιάς και με βροντές μέσα από τα έγκατα της Γης ας κάμει ανάστατα τα πάντα κι ας τα συνταράξει, μα εμένα τίποτα από αυτά δε θα λυγίσει, που να του πω ποιος θα τον ρίξει από τον θρόνο.

ΕΡΜΗΣ

Δες αν σου φαίνονται όλα αυτά πως σε ωφελούνε.

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ

Από καιρό τα έχω δει και αποφασίσει

ΕΡΜΗΣ

Μα πάρε το απόφαση κακόμοιρε τρελέ και λογικέψου τέλος μια φορά μπροστά σ' αυτές τις συφορές σου.

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ

Χάνεις τα λόγια σου άδικα, κουφού σαν να βροντάς την πόρτα, βγάλτο από το νου σου πως εγώ θα φοβηθώ το Δία σα θηλυκό ζαρώνοντας μπροστά του και πως θα πάω με γυναικίστικες μετάνοιες να προσπέσω στον πολυμίσητον εχθρό μου για να με λύσει απ' τα δεσμά μου, κάθε άλλο.

Και συνεχίζει...

Ο Αισχύλος ήταν μυημένος στα Ελευσίνια μυστήρια, γιος αρχιερέα των Ελευσίνιων μυστηρίων. Πολέμησε στον Μαραθώνα, στη Σαλαμίνα και στις Πλαταιές τους Πέρσες.

Ο Τάκης Μπαρλάς γράφει στην εισαγωγή του Προμηθέα Δεσμώτη του Αισχύλου εκδ. Πάπυρος. «Οι χιλιάδες των αμύητων θεατών αναφρίκιαζαν στους λόγους αυτούς που πρόφερε, στο θέατρο του Διονύσου, ο ίδιος ο ποιητής, υποκρινόμενος το πρόσωπο του Προμηθέα, λόγους που απευθύνονταν στον εθνικό θεό όλων των Ελλήνων».

...

«Η τόλμη του αυτή (να αμφισβητήσει τον Δία) προκάλεσε την αγανάκτηση του πλήθους, που όρμησε επάνω στην σκηνή απειλώντας να κατασπαράξει τον ιερόσυλο. Ο ποιητής μόλις ξέφυγε το λυντσάρισμα, γιατί πρόφτασε να

καταφύγει στην ορχήστρα και ν' αγκαλιάσει το βωμό».

(σ.σ. εκείνη την εποχή στο σημερινό πλατό, ορχήστρα τότε, δηλαδή πλατεία για χορό, της θεατρικής σκηνής, τοποθετούσαν πάντοτε έναν ιερό βωμό, σεβαστό πολύ από θεατές και ηθοποιούς)

...

«Κατά την ίδια εκδοχή, χωρίς την επέμβαση των Ευμολπιδών, ο Άρειος Πάγος θα τον είχε καταδικάσει να πιει το κώνειον.

Όπως κι αν έχει, κανένας δραματουργός δεν έφτασε την τόλμη του Τιτάνα αυτού ποιητή, που γεννήθηκε στην Ελευσίνα και πέθανε στην εξορία, στα πόδια της Αίτνας».

(σ.σ. Έφυγε από την Ελλάδα και άφησε τους υπόλοιπους Έλληνες, κοντινούς και μακρινούς, πεθαίνοντας στην εξορία ο άνθρωπος που είχε πολεμήσει τρεις φορές αφενός μεν για αυτήν, αλλά και για τον εαυτό του και για όλους τους Έλληνες, σύγχρονούς του και μελλοντικούς και εν γένει για όλους τους ανθρώπους που είναι και αισθάνονται δημοκράτες και ελεύθεροι).

Να πούμε κάτι όμως και για ατρόμητες γυναίκες. Από την νεώτερη ιστορία ηρωίδες οπωσδήποτε οι Σουλιώτισσες, για υπομονετικό έρωτα δίχως αύριο ηρωίδα η Αρετούσα, για μπροστάρα, ξεσηκώτρια ηρωίδα από την αρχαία Ελλάδα η Τελέσιλλα, επίσης από την ακόμα πιο αρχαία Ελλάδα, την εποχή των ηρώων, ηρωίδα η Αταλάντη. Ηρωίδα κατά την γνώμη μας είναι και κάθε μάνα που κάνει τα πάντα για τα παιδιά της, όχι για να τα κατέχει,

άλλα για να τα ελευθερώσει και με τα εφόδια που έχουν πάρει να ζήσουν ευτυχισμένα. Έτσι ακριβώς όπως έκανε και με τα τρία της παιδιά η συγχωρεμένη πια μητέρα μου.

Φαίνεται ότι ο άνθρωπος υποτάσσεται ακόμα, πέρα από το αν φοβάται ή ακόμα χειρότερα, από συμφεροντολογία, **όταν αγαπάει τους άλλους περισσότερο από τον εαυτό του**. Πολλοί βρίσκονται σ' αυτό το στάδιο. Αν το κάνει συνειδητά και τότε, τότε ας κάνει ότι νομίζει. Εγώ δεν συμφωνώ. Δεν είμαι όμως και απόλυτος. Όποιος έχει περισσότερο ανάγκη. Είναι δε ωραίο, αν το κάνει, να το κάνει υπερήφανα.

Το ιδανικό είναι **να αγαπάει τους άλλους όσο τον εαυτό του**. Τότε θέλει ελευθερία και για τον εαυτό του και για τους άλλους. Δεν θέλει ούτε να εξουσιάζει, ούτε να εξουσιάζεται. Και τότε μπορεί να αγαπάει πραγματικά.

Αν αγαπάει περισσότερο τον εαυτό του από τους άλλους, τότε θέλει να εξουσιάζει τους άλλους νομίζοντας, βαθειά μέσα του, ότι είναι ο καλύτερος όλων.

Μερικοί άνθρωποι ακολουθούν το δίκιο. Στους αρχαίους Έλληνες το δίκιο ήταν ισχυρότερο και από τους θεούς και τις θεές.

Γνώμη μου είναι ότι κι αυτό δεν πρέπει να γίνεται απόλυτα και τυραννικά. Το δίκιο δεν είναι μια και έξω. Είναι κι αυτό δυναμικό. Προχωράει όσο προχωράνε οι άνθρωποι. Οι άνθρωποι δε, προχωράνε με την αγάπη. Με την αγάπη που τα χωράει όλα και δεν υπάρχουν αδιέξοδα για αυτήν.

Μάλλον πως καλύτερα είναι να ακολουθούμε το σκοπό που έβαλε η φύση για τον άνθρωπο μα και για όλα τα όντα και που φαίνεται να είναι **η αέναη ανέλιξή τους προς την ατέρμονη τελειότητα.**

Τι ανελίσσει τους ανθρώπους;

Το είπαμε και πριν. Τους προχωράει προς τα άνω, δηλαδή τους ανελίσσει, η αγάπη. Στην πράξη, στην θεωρία, στην εκπομπή, αλλά και στην δεκτικότητα. Ειδικά όταν γίνεται ελεύθερα, από ελεύθερους ανθρώπους, χωρίς κανένα απολύτως αντάλλαγμα.

Ότι κι αν συμβεί σε έναν άνθρωπο, αυτός, στο κρίσιμο σημείο θα γίνει ή καλύτερος, συνήθως όταν είναι αυτό που λέμε καλός, ή αν δεν το αντέξει, θα κακιώσει και είτε θα κλειστεί στον εαυτό του και θα γίνει πρόβλημα γι αυτόν, είτε θα ξανοιχτεί και θα γίνει πρόβλημα για τους γύρω του.

Ότι κι αν συμβεί σε έναν άνθρωπο αυτός πάντα μπορεί να το αντιμετωπίζει με επιτυχία, δηλαδή να γίνεται καλύτερος. Ότι κι αν συμβεί σε έναν άνθρωπο, η δύναμη μέσα του είναι μεγαλύτερη. Αυτό πηγάζει αφενός μεν από τις χωρίς όρια δυνατότητες του ανθρώπου. Αφετέρου δε, επειδή για να φτάσει σε ένα σημείο η ζωή του ανθρώπου, έχουν προηγηθεί άλλες καταστάσεις πριν που τον οδηγούν σε αυτό το σημείο. Αυτές πάντα είναι στα μέτρα του και έτσι σιγά, σιγά προχωράει.

Αχώριστος σύντροφος στο να προχωράει με επιτυχία στις καταστάσεις, είναι η παρατηρητικότητα του περιβάλλοντος και του εαυτού, ακόμα και στα πιο ανεπαίσθητα, σ' αυτά που οι παλιότεροι άνθρωποι έλεγαν σημάδια, πάντοτε χωρίς να

φοβούνται και πάντοτε με εμπιστοσύνη στον εαυτό τους και σ' αυτό που νιώθουν.

Στο περιβάλλον και στον εαυτό βρίσκονται οι λύσεις. Η παρατηρητικότητα ξεκινάει με προσπάθεια και σιγά, σιγά γίνεται κάτι το εντελώς φυσικό.

Αυτό, από ένα σημείο και μετά γίνεται κυρίως με την **άσκηση της αρετής** και όχι με την προσπάθεια, που όμως χρειάζεται στην αρχή.

Φαίνεται ότι υπάρχουν παντού κρυμμένα μοτίβα. Ρυθμοί, επαναλήψεις, συσχετισμοί, τόσο πολύ που φαίνεται ότι δεν υπάρχει τίποτα τυχαίο και πράγματι δεν υπάρχει αφού ο κόσμος μας είναι αίτιο, αιτιατό.

Δηλαδή για όλα στον κόσμο μας υπάρχει αιτία.

Η θεωρία των χριστιανών που φαίνεται ότι ταιριάζει εδώ για την οξεία αντίληψη, είναι η θεωρία του «αγίου πνεύματος».

Εμείς το λέμε αγάπη, αγαποκύματα, ενέργεια της ζωής, υπερενέργεια, που δεσμεύεται από τα μυαλά των ενάρετων ανθρώπων.

Όπως και η μνήμη, το να θυμάστε τα πάντα.

Η παρατηρητικότητα σε όλες τις αισθήσεις.

Ακόμα ήθελα να πω ότι η άσκηση της αρετής θα πρέπει να πηγάζει από μέσα από τον άνθρωπο.

Όχι να την ασκεί για να έχει τα οφέλη της υπερενέργειας.

Συμβαίνουν όταν οι προθέσεις είναι αγαθές.

Όταν δεν υπάρχει κανένα απολύτως αντάλλαγμα.

Έτσι που όταν δεν θα έχει σκοτάδι ο άνθρωπος ότι και να του συμβεί, αυτός να το μετουσιώνει σε αρετή και ανέλιξη.

Υπάρχουν κάποια σημάδια που μπορεί και βλέπει ο άνθρωπος, αν ίσως εξασκηθεί ή αν αρχίσει να λειτουργεί διαφορετικά το μυαλό του. Απλά διαφορετικά. Όπως όταν ήταν παιδί, όπως όταν ήταν ξύπνιος, όχι κοιμισμένος. Σημάδια που του δείχνουν πως είναι το περιβάλλον και πως θα εξελιχθεί σε γενικές γραμμές. Αν θα υπάρξει κάποιο είδος σύγκρουσης ή αν θα είναι όλα αρμονικά. Σε αυτό δεν υπάρχει τίποτα το μυστηριακό. Στην πραγματικότητα βλέπει το μέγεθος της αρμονίας ή της δυσαρμονίας του περιβάλλοντος την συγκεκριμένη στιγμή. Είναι σαν να βλέπει κανείς στη στεριά θαλασσοπούλια και να προβλέπει ότι κάπου εκεί κοντά είναι και η θάλασσα.

Ακολουθώντας τα σημάδια και τον εαυτό, θα βρει την βέλτιστη λύση.

Αυτό που μπερδεύουν πολλοί είναι ότι αφού καταλαβαίνουν από πριν τι θα συμβεί, πιστεύουν ότι όλα είναι γραφτό να γίνουν, ότι όλα κάποιος τα χειραγωγεί, ότι υπάρχει Θεός.

Ο χώρος και ο χρόνος είναι μυστηριώδεις για εμάς.

Φαίνεται ότι σε κάθε κομμάτι χώρου εμπεριέχεται όλος ο χώρος του σύμπαντος ή τουλάχιστον ένα πολύ μεγάλο γύρω του κομμάτι.

Ενώ φανερά σε κάθε κομμάτι χρόνου εμπεριέχεται όλο το παρελθόν για να έρθει αυτή η στιγμή, και όλα τα πιθανά, με διαφορετικότερη δυναμική το καθένα, μέλλοντα.

Μια ιδέα γι αυτά μπορεί να πάρει κανείς κατά την διάρκεια του ύπνου, όταν ονειρεύεται.

Τότε μπορεί και κινείται ελεύθερα στο χώρο και στο χρόνο.

Δεν είναι η πραγματικότητα μια άλλη μορφή ύπνου, όπως πολύ πονηρά λένε οι ανατολίτες για να αποκοιμίζονται και τους ξύπνιους.

Ο ύπνος είναι μια άλλη μορφή πραγματικότητας. Πραγματικότητα που ανοίγεται όταν χαλαρώνει κανείς και ο εγκέφαλός του εκπέμπει χαμηλής συχνότητας κύματα.

Έτσι για να ξυπνάνε οι κοιμισμένοι.

Την ύπαρξη του Θεού τη δημιουργεί ο φόβος που νιώθουν όταν καταλαβαίνουν πρώτοι αυτοί την δυσαρμονία του περιβάλλοντος.

Γνώμη μου είναι να κάνουν ότι θέλουν θαρρετά.

Να δέχονται τις συνέπειες των πράξεων τους.

Να μαθαίνουν από αυτές.

Έτσι θα είναι ελεύθεροι, όχι δούλοι του Θεού τους.

Φαίνεται ότι όλα είναι μαχητά, όλα είναι αντιστρεπτά.

Το έτος 1982 μ.χ.χ., (μετά χριστιανικής χρονολόγησης),

(σ.σ. το γράφω έτσι, δηλαδή μ.χ.χ., όχι για να προκαλέσω τα χριστιανικά αισθήματα της επίσημα αναγνωρισμένης εδώ και πολλά χρόνια θρησκείας στην Ελλάδα, αλλά για την ακρίβεια στην έκφραση που είναι πάντα αναγκαία όταν θέλει κανείς να φτάσει όσο πιο βαθιά στα πράγματα μπορεί με την λογική).

Επαναλαμβάνω, το έτος 1982 μ.χ.χ., μία ερευνητική ομάδα του Πανεπιστημίου του Παρισιού υπό την Διεύθυνση του καθηγητή Φυσικής Alain Aspect, πραγματοποίησε και ερμήνευσε ένα πολύ σπουδαίο πείραμα.

Ανακάλυψαν ότι **υπό κατάλληλες συνθήκες, υποατομικά** σωματίδια όπως τα ηλεκτρόνια, μπορούν να επικοινωνούν **ακαριαία** με άλλα **υποατομικά** σωματίδια **ανεξάρτητα από την μεταξύ τους απόσταση.**

Είτε πρόκειται για μεταξύ τους απόσταση λίγων μόλις εκατοστών, είτε πρόκειται για μεταξύ τους απόσταση **Δισεκατομμυρίων ετών φωτός.**

Το φαινόμενο αυτό μπορεί να εξηγηθεί με δύο μόνο ως τα τώρα τρόπους σύμφωνα με τους Φυσικούς:

A) Η θεωρία του Αϊνστάιν που αποκλείει τη δυνατότητα επικοινωνίας με ταχύτητες μεγαλύτερες της ταχύτητας του φωτός (300.000.000m/sec) είναι λανθασμένη ή τουλάχιστον όχι καθολική στον μικρόκοσμο.

B) Μεταξύ των υποατομικών σωματιδίων υπάρχουν συνδέσεις που έχουν παραπάνω από τοπική σχέση, σημασία, δεσμό.

Ένας ισχυρισμός γιατί μπορεί να συμβαίνει το (B) ενδεχόμενο, αν δεν ισχύει το (A), είναι ότι το σύμπαν ολόκληρο λειτουργεί όπως ένα από λέιζερ ολόγραμμα.

Αν ένα από λέιζερ ολόγραμμα διαιρεθεί στα δύο και ύστερα το φωτίσουμε πάλι με φως λέιζερ παρατηρούμε ότι το κάθε μισό που προκύπτει περιέχει ακόμη ολόκληρη την εικόνα του αρχικού ολογράμματος.

Όμοια, όσο κι αν διαιρέσουμε το αρχικό ολόγραμμα, κάθε κομμάτι που θα προκύπτει, θα είναι μεν μικρότερο, όμως θα εξακολουθεί να εμπεριέχει όλη την εικόνα και όλες τις πληροφορίες του αρχικού ακέραιου ολογράμματος.

(σ.σ. Αν λειτουργεί έτσι το σύμπαν, που είναι πολύ πιθανόν, αποδεικνύεται ότι μέσα του ο άνθρωπος εμπεριέχει ολόκληρο το σύμπαν και συνάμα επηρεάζεται και επηρεάζει, ο καθένας μας στον χώρο και στον χρόνο του, πάλι ολόκληρο το σύμπαν. Το ίδιο συμβαίνει και με κάθε κομμάτι χώρου, οσοδήποτε μικρό).

Ο διεθνούς φήμης Βρετανός καθηγητής φυσικής David Bohm, του πανεπιστημίου του Λονδίνου, διατύπωσε μία ακόμη άποψη, για το ενδεχόμενο (B), με το εξής παράδειγμα:

Ας φανταστούμε λέει ένα μικρό σχετικά ορθογώνιο παραλληλεπίπεδο ενυδρείο μέσα στο οποίο κολυμπά ένα χρυσόψαρο και ας φανταστούμε ότι βλέπει κάποιος αυτό το ενυδρείο με δύο διαφορετικές κάμερες η μία κατά μήκος του και η άλλη κατά πλάτος του.

Κοιτάζοντας τις δύο οθόνες των δύο αυτών διαφορετικών καμερών θα μπορούσαμε να σκεφτούμε ότι τα χρυσόψαρα είναι δύο διαφορετικές οντότητες αφού οι κάμερες βλέπουν το ίδιο χρυσόψαρο από διαφορετικές οπτικές γωνίες.

Όμως συνεχίζοντας να παρατηρούμε τα «δύο» αυτά χρυσόψαρα στο τέλος θα υποθέσουμε ότι υπάρχει κάποιος κρυφός δεσμός μεταξύ τους.

Όταν γυρίζει το ένα χρυσόψαρο, γυρίζει και το άλλο ακαριαία.

Όταν το ένα χρυσόψαρο κοιτάζει μπροστά του το άλλο κοιτάζει πλάγια πάλι ακαριαία.

Έτσι θα πιστεύαμε ότι τα «δύο» αυτά χρυσόψαρα είναι συνεννοημένα, ότι υπάρχει

ένας δεσμός που τα ενώνει νοητικά, άμεσα και με μυστηριώδη τρόπο.

(σ.σ. τα συμπεράσματα δικά σας, να πω εγώ μόνο ότι ο Σοφός Ηράκλειτος έχει πει EN TO ΠΑΝ, δηλαδή ότι όλα είναι ένα).

Επαναλαμβάνω, το έτος 1982 μ.χ.χ., μία ερευνητική ομάδα του Πανεπιστημίου του Παρισιού υπό την Διεύθυνση του καθηγητή Φυσικής Alain Aspect, πραγματοποίησε και ερμήνευσε ένα πολύ σπουδαίο πείραμα.

Ανακάλυψαν ότι **υπό κατάλληλες συνθήκες, υποατομικά** σωματίδια όπως τα ηλεκτρόνια, μπορούν να επικοινωνούν **ακαριαία** με άλλα **υποατομικά** σωματίδια **ανεξάρτητα από την μεταξύ τους απόσταση.**

Σκεπτόμενοι με βάση αυτήν την ανακάλυψη και για τον χρόνο, να πούμε ότι τουλάχιστον στον μικρόκοσμο, δεν χρειάζεται να περιμένουμε να φτάσει μία καινούργια πληροφορία που έχει συμβεί στην άλλη άκρη του σύμπαντος, σε εμάς εδώ με την ταχύτητα του φωτός.

Θα φτάσει, υπό κατάλληλες συνθήκες, πιο πριν αφού η επικοινωνία γίνεται ακαριαίως και άρα αφού το φως δεν θα έχει φτάσει ακόμα εδώ θα έχει φανερά η πληροφορία, όπως λέει και ο Αϊνστάιν, ταξιδέψει στο χρόνο.

Να πούμε εδώ ότι το πλέον ευαίσθητο, προηγμένο και εξελιγμένο γνωστό σε εμάς όργανο, σε ολόκληρο τον φυσικό μας κόσμο, είναι ο ανθρώπινος εγκέφαλος.

Είναι λογικό λοιπόν να υποθέσουμε ότι αν κάτι μπορεί να συνδέσει τον μικρόκοσμο(τον

υποατομικό) με τον μεσόκοσμο(τον ανθρώπινο), αυτό θα είναι ο ανθρώπινος εγκέφαλος και αυτό ακριβώς ισχυριζόμαστε.

Ίσως μάλιστα όχι μόνο ο ανθρώπινος, ίσως όλων καταρχήν των θηλαστικών και ίσως, μπορεί και όλων των ζωντανών οργανισμών.

Όμοια αν κάτι μπορεί να συνδέσει τον μεσόκοσμο(τον ανθρώπινο) με τον μακρόκοσμο(των πλανητών, αστεριών, γαλαξιών κλπ) θα είναι πάλι ο ανθρώπινος εγκέφαλος.

Αν πάραυτα πιστεύεται ότι ο ανθρώπινος εγκέφαλος δεν μπορεί να είναι τόσο ευαίσθητος για μία τέτοια λειτουργία, να πούμε ότι κι αν δεν ήταν, η φύση θα δημιουργούσε κάτι το ενδιαμέσο για να τον βοηθάει να είναι.

Όπως ακριβώς ο άνθρωπος εφευρίσκει και δημιουργεί συσκευές για να αντιλαμβάνεται πολύ λεπτεπίλεπτες οντότητες όπως ηλεκτρομαγνητικά κύματα, ηλεκτρόνια, άτομα κλπ.

Αυτός είναι και ο λόγος που όσο πιο ευαίσθητος είναι ένας άνθρωπος, συναρτήσει φυσικά και άλλων πραγμάτων, όπως η εμπιστοσύνη σε αυτό που νιώθει, τόσο πιο βαθιά μπορεί να κοιτάξει στο μέλλον αφού τα υποατομικά σωματίδια υπό κατάλληλες συνθήκες ταξιδεύουν όπως δείξαμε από το μέλλον στο παρόν μας.

Ίσως πάλι να είναι και οι παλαιοί αθάνατοι του χρυσού γένους της Ελληνικής μυθολογίας που εντυπώνουν στο μυαλό των ανθρώπων τέτοιου είδους παράξενα φαινομενικά πράγματα.

Ίσως και τα δύο είτε σε συνεργασία είτε αυτόνομα.

Ακόμα ισχυριζόμαστε ότι όχι μόνο ο ανθρώπινος εγκέφαλος μπορεί να αισθανθεί τον μικρόκοσμο και τον μακρόκοσμο όπως τους αναφέραμε παραπάνω, αλλά μπορεί να επηρεαστεί από αυτούς και να τους επηρεάσει. Μπορεί να επηρεαστεί αλλά και να τους επηρεάσει ο άνθρωπος και μόνο με την σκέψη του. Ο άνθρωπος είναι φανερά πολύ σπουδαία οντότητα για το σύμπαν.

Ακόμα, επειδή το σύμπαν, όπως έλεγε ο Αργύρης Τσακαλίας, είναι πεδίο όλων των δυνατοτήτων που κατασκευάζει από κουνούπια ως ελέφαντες και από κόκκους άμμου ως σμήνη γαλαξιών, να πούμε ότι ισχυριζόμαστε ότι ισχύει και το (Α) ενδεχόμενο εκτός από το (Β) ενδεχόμενο που γράφουμε τόση ώρα.

Ενδεχόμενα όπως εκφράστηκαν παραπάνω.

Δηλαδή ισχυριζόμαστε ότι η θεωρία του Αϊνστάιν που αποκλείει τη δυνατότητα επικοινωνίας με ταχύτητες μεγαλύτερες της ταχύτητας του φωτός (300.000.000m/sec) είναι λανθασμένη ή τουλάχιστον όχι καθολική στον μικρόκοσμο.

Ο κύριος λόγος για εμάς είναι φιλοσοφικός και είναι επειδή είναι φανερό ότι μία τέτοια θεωρία περιορίζει έναν σύμπαν απεριόριστο.

ΠΡΙΝ ΤΟΝ ΕΠΙΛΟΓΟ

Δύο λόγια για τον Αργύρη Τσακαλία.

Κάποτε, όταν άρχισα να καταλαβαίνω περισσότερα πράγματα για τον χαρακτήρα του, «ουδείς άγιος

στον τόπο του» και τον ήξερα από πριν κλείσω τα δώδεκα, του ζήτησα να μου μιλήσει για το πολυτεχνείο, μιας και ήταν πρωί, 17 Νοεμβρίου, στην πλατεία των Εξαρχείων. Τότε μου είπε να παίρνω και να διαβάζω εφημερίδες. Σιγά, σιγά όμως με τον καιρό μου έλεγε. Έτσι έμαθα, μέσα σε αυτά, τον τρόπο που έφυγε η Μελίνα για την Γαλλία από την Ελλάδα, την πρόσκληση που του είχε κάνει ο Ανδρέας Παπανδρέου να πάει και αυτός εκεί και το περήφανο ΟΧΙ που του είπε αιτιολογώντας το ότι αφού η χούντα ήταν στην Ελλάδα, θα έμενε στην Ελλάδα για να την πολεμήσει. Ο Ανδρέας και η Μελίνα την πολεμάγανε από το εξωτερικό. Ακόμα ότι ήταν πρωτεργάτης για την επαναφορά του Δημοκρατικού πολιτεύματος και ότι μετά δεν πήρε αξιώματα, όπως δεν πήρε αξιώματα και κάποιος κ. Παπαχρήστος (αυτός τον χαιρέταγε πάντοτε εγκάρδια στα Εξάρχεια και μου το είχε πει παλιότερα). Σίγουρα και πολλοί άλλοι δεν πήραν αξιώματα και είναι αξιέπαινοι γι' αυτό. Γράφω για αυτούς που ξέρω.

Ο Δάσκαλος προσέχει τα ερωτήματα που του θέτουν, όπως και τις ιδιαίτερες κλίσεις του πλησίον του με σκοπό, τα μεν να απαντηθούν, τα δε να προαχθούν, όταν θα έρθει η κατάλληλη στιγμή. Έτσι είναι ωραίο να κάνουν και οι γονείς.

Ένα πρωινό του καλοκαιριού, πίναμε καφέ στο καφενείο του Ευθύμη, στον Εύδηλο Ικαρίας. Ο Αργύρης είναι Ικαριώτης. Έρχεται λοιπόν ένας φίλος του Αργύρη κοντά μας, ο Λεωνίδας ο Πυρούδης.

Με το που ήρθε, μου λέει ο Αργύρης, «αυτός, επτά χρόνια ήταν η χούντα, επτά χρόνια ήταν στη φυλακή».

Ο Πυρούδης λέει, «Όχι ακριβώς, επτά χρόνια ήταν η χούντα, έξι χρόνια και τρεις μήνες ήμουν στη φυλακή, επτά χρόνια με κυνηγούσε όμως».

Μου λέει τότε ο Αργύρης, «Εγώ, επτά χρόνια ήταν η χούντα, επτά χρόνια την **κυνηγούσα**».

Μια άλλη φορά ενώ πίναμε καφέ και παίζαμε τάβλι στο Διπλό καφέ στην πλατεία των Εξαρχείων, καταμεσής του κόσμου, κάτι αστείο έκανα στο τάβλι και αρπάζει το τραπέζι και το αναποδογυρίζει μαζί με τους καφέδες και τα ποτήρια (αυτό είχε συμβεί πολλές φορές) και μου λέει:

- «Ρεζίλι **πάλι** με έκανες»,
- «Εγώ δεν έγινα ρεζίλι;» του λέω
- «Εσύ το άξιζες» μου λέει.

Μια άλλη φορά είπα μέσα μου, διάολε δεν μπορεί να είσαι σε όλα καλύτερός μου, θα σου δείξω εγώ και προσπάθησα να τον κάνω να θυμώσει

Αφού με σκυλόβρισε τον ρωτάω θριαμβευτικά

-«Θύμωσες;»

Τότε αυτός γαληνεύει και όλο σπιρτάδα μου λέει

-«Ξέρεις γιατί το' χω αυτό το καπέλο;» (φοράει πάντα καπέλο)

«Για να το βγάλω σε όποιο με κάνει να θυμώσω»

Μια άλλη φορά που θύμωσε με κάτι που έκανα μου λέει:

- «γαμώ την αδελφή σου»
- Του λέω και εγώ

-«Δεν έχω αδελφή» πράγματι η μητέρα μου έχει γεννήσει τρία αγόρια
 -«Χαζόχαζε, μου λέει, αδελφές σου είναι όλες οι γυναίκες του κόσμου.»

Ακόμα δυο λόγια.

«Ο Νίκος Καζαντζάκης υποστηρίζει πως ιδανικός δάσκαλος είναι εκείνος που γίνεται γέφυρα για να περάσει αντίπερα ο μαθητής του και όταν πια του έχει διευκολύνει το πέρασμα, αφήνεται χαρούμενα να γκρεμιστεί, ενθαρρύνοντας το μαθητή του να φτιάξει δικές του γέφυρες».

Λέο Μπουσκάλια στον πρόλογο του πολύ ωραίου βιβλίου του “Να ζεις, να αγαπάς και να μαθαίνεις”

(σ.σ. ο φίλος δεν αφήνει ποτέ το φίλο, αν φιλία σημαίνει να αγαπάς χωρίς όρους και όρια)

Μια άλλη φορά έναν παλιό του μαθητή τον είχανε περάσει από στρατοδικείο στη Λάρισα. Στο στρατοδικείο και να αθωωθεί κανείς, κάνει έξι μήνες παραπάνω θητεία, τουλάχιστον όπως ήταν παλιά. Πατέρας του μαθητή του αυτού πολύ καλός του φίλος και πολύπαθος από τη χούντα, Ικαριώτης ονόματι Απόστολος.

Όταν ρωτήσανε τον παλιό μαθητή του στο στρατοδικείο πως λέγεται, από πού είναι και ποιοι είναι ο πατέρας του και η μητέρα του απάντησε: «Είμαι ο Δημήτρης ο Μουσέτης, από την Ικαρία. Πατέρας μου ο ήλιος, Μάνα μου η Γη.»

Και ένα σύνθημα γραμμένο σε τοίχο που όποιος γνωρίζει τον Αργύρη, ξέρει ότι του ταιριάζει γάντι. «Η βασιλεία είναι μικρή υπόθεση όταν υπάρχει βασιλιάς».

Ακόμα να πω ότι όλοι οι αγαθοί, ενάρετοι άνθρωποι βιώνουν μία πολύ όμορφη ζωή. Δεν θέλουν ούτε να εξουσιάζουν, ούτε να εξουσιάζονται. Μόνο καμιά φορά παίζουν όπως τα παιδιά. Τα παιδιά δεν θέλουν ούτε να εξουσιάζουν, ούτε να εξουσιάζονται, όσο τουλάχιστον δεν τα έχει χαλάσει η αγάπη τους για τους μεγάλους και έτσι να δικαιολογούν τα έργα τους και να τα κάνουν ασυνείδητα όταν μεγαλώσουν.

Αποτέλεσμα της ομορφιάς που βιώνουν, οι ενάρετοι άνθρωποι, είναι να αγαπούν τη ζωή και να μη θέλουν το θάνατο. Έτσι, σύμφωνα τουλάχιστον με τους θρύλους τους, οι πλέον αγαθοί να νικάνε το θάνατο και να γίνονται αθάνατοι, όπως ο θρύλος του Κουτεντέ.

Αντίθετα οι άνθρωποι που δεν βιώνουν τη ζωή με πάρα πολύ ομορφιά, φτιάχνουν θεωρίες, τουλάχιστον θρύλους, με άλλες ζωές, παραδείσους και ομορφιές κάπου αλλού.

Ποιος έχει δίκιο;

Καλύτερα να ζούμε για να μπορούμε να το ψάχνουμε.

Όμως η φύση, έχει τόσες πολλές ομορφιές και κάποτε η κοινωνία μας θα γίνει τόσο όμορφη που σήμερα δεν μπορεί να φανταστεί ούτε ο πιο τολμηρός νους.

Θα γίνει είπα;

Εμείς θα την κάνουμε.
 Αξίζει να την ξεκινήσουμε ακόμα κι αν δεν
 προλάβουμε να την ολοκληρώσουμε.
 Καλύτερη μέρα για ξεκίνημα από την σημερινή δεν
 υπάρχει.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

**Θάρσει. Λέγων τ' αληθές ου σφαλεί ποτέ.
 Θάρρος (έχε). Λέγοντας την αλήθεια, δεν
 λανθάνεις ποτέ.
 ΣΟΦΟΚΛΗΣ**

(σ.σ. το «ποτέ» στο λόγο αυτό του Σοφοκλή είναι για να εκφράσει αφενός μεν υπερβολικά την καθολικότητα που ισχύει εν γένει ότι είμαστε άσφαλοι όταν λέμε την αλήθεια, αφετέρου δε για να αιτιολογήσει έντονα την προτροπή, εμπύχωση «θάρσει», έχε θάρρος.

Εξάλλου ο Δημοκρατικός Σοφοκλής που εισήγαγε πρώτος αυτός και τρίτο ηθοποιό στις τραγωδίες μετά τον Αισχύλο που πρωτοεισήγαγε τον δεύτερο ηθοποιό και δεδομένου ότι η συζήτηση πολλών ανθρώπων προάγει την Δημοκρατία δεν πρέπει σε καμία των περιπτώσεων να ήταν απόλυτος. Για παράδειγμα, όπως μου είχε θέσει το ερώτημα ο Αργύρης Τσακαλίας, αν ρωτούσαν τον γιο ενός αντιστασιακού της κατοχής οι Γερμανοί, που κρύβεται ο πατέρας του, αυτός αν τους έλεγε τότε την αλήθεια δεν θα έκανε λάθος;)

Ο κάθε άνθρωπος είναι μια μοναδική, ξεχωριστή, ανεπανάληπτη οντότητα. Ο άνθρωπος είναι χαριτωμένος όταν είναι ο εαυτός του την κάθε στιγμή. Ο εαυτός δεν είναι κάτι το στατικό. Τίποτα δεν είναι στατικό. Διαμορφώνεται συνέχεια. Πηγαίνει εκεί που τον πάνε αυτά που θέλει, ψάχνει, επιθυμεί, παρατηρεί. Με απλά λόγια αυτά που σκέφτεται. «ΠΑΝΤΑ ΧΩΡΕΙ ΚΟΥΔΕΝ ΜΕΝΕΙ», ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ. Όλα προχωράνε και τίποτα δεν μένει. Αυτό είναι που κάνει τις σκέψεις και τα θέλω μας τόσο σημαντικά και σπουδαία.

Η δε χαρά μας δεν είναι μόνο η μητέρα φύση που μας κάνει να αισθανόμαστε υπέροχα όταν εναρμονιζόμαστε με αυτήν. Αν ήταν μόνο αυτή θα αισθανόμασταν την ίδια χαρά που αισθάνονται τα βόδια όταν είναι στον ήλιο ή απολαμβάνουν το σύννεφο και τη βροχή για να παραφράσουμε λίγο και ένα απόφθεγμα πάλι του ΣΟΦΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΥ.

Η χαρά μας είναι ότι είμαστε άνθρωποι και πηγάζει κυρίως από την αγάπη μας για ζωή και έννοιες που προκύπτουν από αυτήν όπως έρωτες, δικαιοσύνη, ελευθερία και τόσα άλλα ωραία πράγματα.

Τίποτα δεν συγκρίνεται με ένα ερωτευμένο ανδρόγυνο.

Τίποτα δεν αξίζει χωρίς έρωτα, όπως και χωρίς ελευθερία.

Ούτε τα πλούτη, ούτε η μόρφωση και τα διδακτορικά, τα προεδριλίκια και τα πρωθυπουργιλίκια.

Ούτε ακόμα και η Αειζωία.

Η ζωή είναι ωραία όταν υπάρχει έρωτας, αγάπη, ελευθερία, υγεία, ομορφιά σε όλες τις εκφράσεις της.

Την ελευθερία τη βρίσκει κανείς όταν τα απαρνηθεί όλα, αφού τα έχει αγαπήσει βαθειά, αγνά και άδολα σαν μικρό παιδί.

Τότε είναι που πρέπει να παραμείνει παιδί.

Τότε γίνεται παντοτινό σκανταλιάρικο παιδί, που παίζει και ερωτεύεται.

Και τότε χορεύει και τραγουδάει το χορό και το τραγούδι της ελευθερίας.

Ο δρόμος για αυτό, είναι να μη θέλει ούτε να εξουσιάζει, ούτε να εξουσιάζεται. Να μην ελπίζει και να μην φοβάται τίποτα και κανέναν και συνάμα να θέλει να προσπαθεί και να αγαπάει τους άλλους όσο τον εαυτό του.

Αυτά έχουν ένα αντίκτυπο στη ζωή του.

Ο αντίκτυπος είναι να απαρνηθεί τα πάντα.

Ίσως από τις συγκρούσεις που δημιουργούνται σε έναν τέτοιο άνθρωπο στην πράξη, στην εφαρμογή και στην επεξεργασία τους με το μυαλό του.

Έτσι, αν έχει καλή καρδιά, θα αγαπήσει μέσα και γύρω του, κοντά και μακριά του ότι κι αν υπάρχει.

Μάλιστα για αυτόν είναι κάτι το φυσικό. Η αγάπη και η ελευθερία για τον άνθρωπο είναι κάτι το φυσικό, όπως η ζωή για όλα τα έμβια όντα.

Το τι έχει να μάθει ο κάθε άνθρωπος από τη ζωή, ο ίδιος θα το διαπιστώσει. Κατά τη γνώμη μου θα είναι σε καλό δρόμο όταν αυτό που θα διαπιστώσει

θα είναι κάτι το φυσικό όπως ο έρωτας, η
ελευθερία, η ζωή, η υγεία.
Κάτι το φυσικό για τον άνθρωπο είναι να αγαπάει.

ΒΙΒΛΙΑ ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΓΗ

ΣΤΕΛΙΟΥ ΒΕΡΝΑΔΑΚΗ

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Ή ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ
1^η Εκδ. Αύγουστος 2016

**ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ, ΤΗΝ ΧΑΡΑ, ΤΗΝ
ΟΜΟΡΦΙΑ, ΤΗΝ ΜΑΚΡΟΒΙΟΤΗΤΑ**
1^η Εκδ. Σεπτέμβρης 2016

ΟΙ ΑΘΑΝΑΤΟΙ ΗΡΩΕΣ
1^η Εκδ. Γενάρης 2017

(σ.σ. Τα παραπάνω βιβλία αποτελούν τριλογία
και είναι αλληλοσυμπληρούμενα)

**ΓΙΑ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΕΣ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΣΤΕΛΙΟΣ ΒΕΡΝΑΔΑΚΗΣ
ΤΗΛ. 697...
ΓΑΖΙΑΣ 1-3 & ΑΛΚΑΙΟΥ
15771, ΖΩΓΡΑΦΟΥ**